

Załącznik do uchwały Nr XXXII/381/2017 Rady Miasta Mława z dnia 26 czerwca 2017 r.

**GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI
MIASTA MŁAWA NA LATA 2016-2025**

Ewaluacja

Gminnego Programu Rewitalizacji
Miasta **Mława**
na lata 2016-2025

Mława 2022

Opracowanie:

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie.....	4
2. Założenia metodologiczne ewaluacji, założenia GPR i struktura dokumentu	6
2.1 Założenia metodologiczne.....	6
2.2. Założenia GPR i struktura dokumentu.....	8
3. Analiza realizacji projektów rewitalizacyjnych	12
4. Analiza postępu realizacji wskaźników.....	22
5. Analiza zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji	30
6. Wyniki badań jakościowych.....	35
6.1 Mława – jakościowa ocena rewitalizacji zdaniem uczestników badań	35
6.2 Rewitalizacja Mławy z perspektywy kluczowych interesariuszy	41
7. Efekty działań rewitalizacyjnych – przykładowe zdjęcia	45
8. Ocena realizacji celów GPR.....	54
8.1 Realizacja celów strategicznych.....	54
8.2 Ocena według przyjętych kryteriów ewaluacyjnych	57
9. Wnioski i rekomendacje	60
9.1 Wnioski z analizy statystycznej i dotychczasowego wdrażania GPR	60
9.2 Rekomendacje zmian w dokumencie GPR oraz procesie rewitalizacji w Mieście.....	62
10. Spis tabel i rysunków.....	64

1. Wprowadzenie

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025”, zwany dalej GPRMM, został opracowany zgodnie z wytycznymi Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 1777), które określają zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Dokument stworzony w oparciu o szerokokorozumianą sytuację miasta, jego potrzeby i wytyczone kierunki rozwoju.

„Ewaluacja GPR Miasta Mławy” to opracowanie, którego celem jest ocena aktualności i stopnia realizacji programu, a zwłaszcza realizacji jego celów odnoszących się do jakości życia na obszarze rewitalizacji. Zakres opracowania polega na agregowaniu danych i informacji, by następnie dokonać obiektywnej oceny stopnia w jakim zostały osiągnięte cele wymienione i opisane w GPRMM. Opracowanie z jednej strony dotyczy aktualności treści Programu Rewitalizacji, a z drugiej stopnia jego realizacji. Przeprowadzona analiza miała szeroki zakres, by odnieść się do wszystkich istotnych z punktu widzenia rewitalizacyjnego kwestii. Ewaluacja jest także sprawdzeniem prawidłowości celów wskazanych w programie, pomaga stwierdzić czy podejmowane działania są odpowiedzią na realne potrzeby, czy wraz z ich realizacją zachodzą zmiany na obszarze rewitalizacji wskazanym w GPRMM. Sprawdzaniu podlega również kompatybilność obranych celów z przyjętymi działaniami. Jako ważną funkcję raportu ewaluacyjnego należy wskazać funkcję formatywną, dotyczącą przede wszystkim rekomendacji i ich wykorzystania w poprawie prowadzenia interwencji, w tym zwiększania jej skuteczności i efektywności.

W ramach diagnozy obszaru rewitalizacji zrealizowano badania społeczne, polegające na przeprowadzeniu wywiadów indywidualnych, warsztatów konsultacyjnych, spacerów badawczych oraz przeprowadzeniu rozmów z mieszkańcami obszaru rewitalizacji. W badaniach wzięli udział mieszkańcy obszaru rewitalizacji, liderzy społeczni oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych i instytucji publicznych prowadzących działania w obszarze. Do udziału w wywiadach, spotkaniach i spacerach zaproszeni zostali przede wszystkim przedstawiciele Komitetu Rewitalizacji, przedstawiciele instytucji zaangażowanych w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, osoby zamieszkujące rewitalizowany obszar. Badania polegały na szerokim zapoznaniu się z obiektywnymi opiniami dotyczącymi kilku obszarów badawczych. Rolą interesariuszy była ocena efektywności, trafności i skuteczności procesu realizacji założeń GPRMM oraz propozycja zmian usprawniających realizację.

Zgodnie z przyjętymi założeniami system monitorowania GPRMM składa się z dwóch elementów:

- bieżącego monitoringu oraz ewaluacji i ma za zadanie ocenę stopnia realizacji programu, osiągnięcia określonych w nim celów i kierunków działań,
- ocenie zmian jakie wywoła realizacja programu na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Ewaluacja obejmują analizę wyników przeprowadzonych badań oraz udostępnionych danych tj.: ocenę stopnia rozwiązywania zdiagnozowanych wcześniej na obszarze rewitalizacji negatywnych zjawisk, zestawienie przyjętych w programie przedsięwzięć wraz ze stopniem ich realizacji, zestawieniem wskaźników do osiągnięcia w przedsięwzięciach, informacją nt. procesu realizacji przedsięwzięć, informacji dotyczącej występujących problemów w realizacji projektów i przyczyn ich niewykonania.

2. Założenia metodologiczne ewaluacji, założenia GPRMM i struktura dokumentu

2.1 Założenia metodologiczne

W celu przeprowadzenia badań ewaluacyjnych wykorzystano zróżnicowane metody badawcze o charakterze ilościowym oraz jakościowym. Cały proces badawczy przygotowany został w oparciu o koncepcję metodologii badania opisaną w rozdziale 12. Gminnego Programu Rewitalizacji „System monitorowania i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu”. Przedstawioną w GPRMM metodologię dostosowano do etapu ewaluacji śródkresowej (on-going) procesu wdrażania założeń GPRMM. Poniżej scharakteryzowane zostały kluczowe metody badawcze, a także zwrócono uwagę na ich rolę z perspektywy zaplanowanego procesu ewaluacyjnego.

Analiza desk research

Analiza desk research to technika polegająca na zgromadzeniu i przeanalizowaniu danych zawartych w tzw. istniejących źródłach zastanych. Na potrzeby badania analizie poddane zostały dane statystyczne zawarte w raportach, strategiach, ogólnodostępnych opracowaniach oraz danych gromadzonych przez m.in. Główny Urząd Statystyczny. Rezultatem analizy są informacje dotyczące zagadnień będących głównym obiektem zainteresowania badania jakimi są zmiany zachodzące w obszarze rewitalizacji. Na podstawie wyników monitoringu i sprawozdawczości z realizacji założeń zawartych w GPRMM dokonana została ocena postępu realizacji wdrożenia GPRMM oraz ocena uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Badania jakościowe

Badania jakościowe przeprowadzone zostały w oparciu o wywiady indywidualne oraz warsztaty konsultacyjne. Ponadto, uzupełnione zostały o spacer studyjne prowadzone w obszarach rewitalizacji, podczas których prowadzono rozmowy z mieszkańcami oraz wykonano dokumentację fotograficzną. Do udziału w wywiadach, spotkaniach i spacerach zaproszono przedstawicieli Komitetu Rewitalizacji, przedstawicieli instytucji zaangażowanych w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz mieszkańców obszaru rewitalizacji. Badania te posłużyły do dokonania oceny efektywności, trafności i skuteczności realizacji założeń GPRMM. Umożliwiły również na określenie, obecnego na czas badania, stanu i efektów realizacji zadań GPRMM, a także wskazanie ewentualnych propozycji zmian

w założeniach przyjętych na początku realizacji GPRMM. Poniżej pokrótce zaprezentowano założenia każdej z metod badawczych.

Wywiady pogłębione

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) to technika pozwalająca na zdobycie danych o charakterze jakościowym. Polega ona na prowadzeniu przez badacza rozmowy z respondentem w oparciu o przygotowany scenariusz zawierający kluczowe zagadnienia związane z tematem badania. Formułowane pytania mają charakter otwarty, co pozwala respondentowi na udzielenie swobodnej wypowiedzi, a badaczowi na pogłębienie interesujących go kwestii.

Warsztaty konsultacyjne

Warsztaty konsultacyjne zorganizowane zostały, aby umożliwić interesariuszom, odbiorcom, użytkownikom oraz realizatorom założeń GPRMM zapoznanie się ze wstępnymi wynikami przeprowadzonej diagnozy. Celem warsztatów było uzyskanie informacji zwrotnej na temat przedstawionych danych, a także ich weryfikacji i uzupełnienia. Podczas warsztatów rozmówcy poproszeni zostali również o dokonanie oceny zmian zachodzących w trakcie realizacji założeń GPRMM oraz wskazanie dalszych wniosków i rekomendacji zmian w planowanym procesie w kolejnych latach.

Spacer badawczy

Spacer badawczy stanowi terenową metodę badania, polegającą na poznaniu opinii mieszkańców w danych kwestiach. Stosuje się ją przede wszystkim do badania przestrzeni oraz oceny zachodzących w niej zmian z perspektywy mieszkańców (np. pod kątem dostosowania do potrzeb osób starszych lub niepełnosprawnych, ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych) lub w celu zebrania pomysłów na nowe rozwiązania w sposobie zagospodarowania przestrzeni. W przypadku badań ewaluacyjnych, spacerowały skupiły się na ocenie i odbiorze społecznym przeprowadzonych na tym etapie działań rewitalizacyjnych.

Uwaga metodologiczna

W trakcie prac ewaluacyjnych zauważono problemy w dwóch różnych aspektach. Pierwszy dotyczy jakości i precyzji agregowania danych, których posiadanie znacznie przyczyniłoby się do opracowania ewaluacji. Braki, takie jak np. informacje dot. procesu realizacji przedsięwzięć uzupełniających wskazanych w GPRMM, wpływają na wnioski końcowe oraz wyznaczone rekomendacje. Powiększenie zakresu opracowania o takie dane byłoby w pewien sposób pomocne w rozwiązaniu drugiego z wymienianych aspektów jakim jest fakt dużej ilości przedsięwzięć, z których zrezygnowano w trakcie realizacji założeń programu rewitalizacji. Poddanie analizie większej ilości

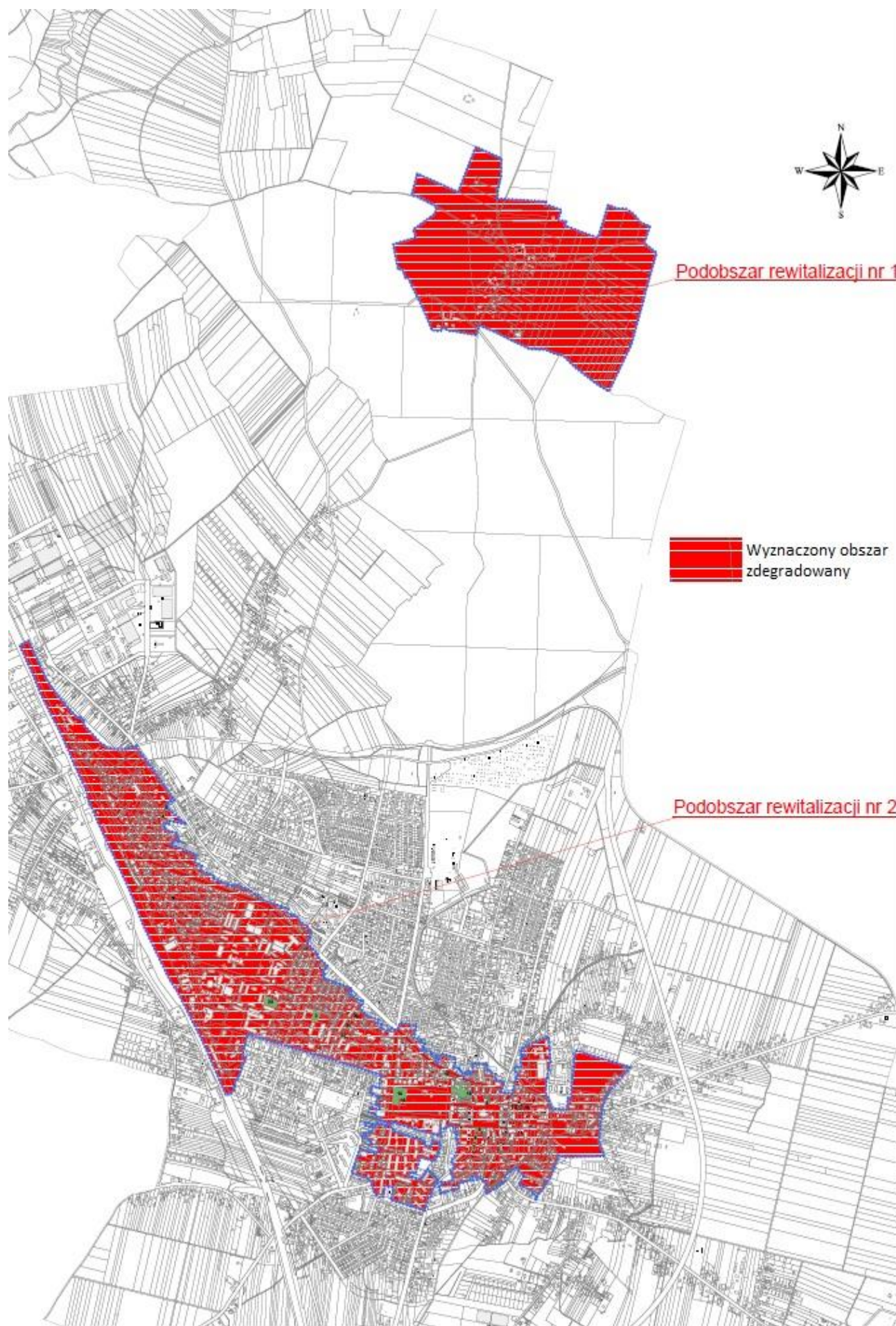
czynników oddziałujących wpłynęłoby na zdiagnozowanie negatywnych skutków, na próbę wskazania rekomendacji do udoskonalania założeń oraz w dłuższej perspektywie próbę zapobiegania.

2.2. Założenia GPRMM i struktura dokumentu

W wyniku prac delimitacyjnych, badań i analiz prowadzonych na etapie przygotowawczym Gminnego Programu Rewitalizacji wyznaczono w Mławie obszar zdegradowany oraz dwa podobszary rewitalizacji, na które składają się:

- w przypadku pierwszego z podobszarów: część osiedla Krajewo i tereny przy zbiorniku wodnym,
- z kolei na drugi: część osiedla nr 1 Śródmieście, część osiedla nr 5 Kościuszki, całe osiedle nr 8 Obrońców Mławy, część osiedla nr 10 Kozielsk i część osiedla nr 14 Zawkrze.

Wyznaczony obszar rewitalizacji objął 3,1 km², czyli 8,9% powierzchni miasta. W chwili przeprowadzania procesu delimitacji obszaru rewitalizacji, obszar ten zamieszkiwało 8 161 co stanowiło 27,3% wszystkich mieszkańców Mławy. Aktualnie obszar ten zamieszkiwany jest przez 7 750 osób, co daje 26,3% wszystkich mieszkańców Mławy.

Głównym celem Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025 jest „Wyprowadzenie ze stanu kryzysu obszaru rewitalizacji poprzez eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk”. Realizowany jest on przez pięć celów operacyjnych odnoszących się do wymiarów rewitalizacji miasta:

- **Cel operacyjny nr 1:** Wsparcie w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz przeciwdziałanie kumulacji niekorzystnych zjawisk.
- **Cel operacyjny nr 2:** Podniesienie poziomu aktywności gospodarczej w obszarze rewitalizacji.
- **Cel operacyjny nr 3:** Podniesienie jakości środowiska naturalnego.
- **Cel operacyjny nr 4:** Poprawa warunków funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji.
- **Cel operacyjny nr 5:** Podniesienie poziomu technicznego obiektów i infrastruktury w obszarze rewitalizacji.

Zdefiniowanie celu głównego pozwoliło na opracowanie 24 przedsięwzięć podstawowych oraz 13 pozostałych przedsięwzięć uzupełniających.

Z powodu braku danych dotyczących realizacji przedsięwzięć uzupełniających dla których nie prowadzono monitoringu realizacji, analiza obejmuje 24 podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które aktualnie posiadają status zrealizowanych, w trakcie realizacji lub jako przewidziane do realizacji.

W rozdziale 3 opracowania przedstawiono w postaci tabeli zestawienie poszczególnych przedsięwzięć wraz ze szczegółowymi opisami etapów realizacji. Informacje i dane uzyskano w trakcie prowadzonych działań w ramach monitoringu i sprawozdawczości z postępów realizacji prac podjętych w ramach GPRMM, przeprowadzenie w związku z ewaluacją wywiadów z osobami bezpośrednio zaangażowanymi w realizację przedsięwzięć oraz poprzez pozyskanie poszczególnych danych z właściwych jednostek.

Analiza postępu realizacji wskaźników, rozdział 4 opracowania, w postaci tabeli prezentuje wszystkie wymienione w dokumencie wskaźniki oraz przedstawia informacje określające ich postęp. Dane do opracowania GPRMM pozyskiwane były od wydziałów i referatów Urzędu Miasta oraz instytucji miejskich/publicznych (w zakresie kompetencji poszczególnych jednostek), a także instytucji kultury, spółdzielni mieszkaniowych oraz pozostałych interesariuszy rewitalizacji zdefiniowanych w ustawie o rewitalizacji.

Analiza zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji obejmuje między innymi dane demograficzne, dane na temat bezrobocia, przedsiębiorczości czy kwestii wykluczenia społecznego.

W rozdziale 6 opracowania podane zostały wyniki przeprowadzonych badań społecznych - wywiadów, rozmów w trakcie spacerów badawczych i warsztatów konsultacyjnych. Podsumowanie ewaluacji to zbiór najistotniejszych wniosków z przeprowadzonych analiz oraz rekomendowanych zmian, których wprowadzenie może doprecyzować i poprawić na przyszłość proces realizacji celów programu.

3. Analiza realizacji projektów rewitalizacyjnych

Przygotowując analizę realizacji projektów rewitalizacyjnych posłużono się danymi opisanymi w raporcie z realizacji GPRMM z roku 2020, monitoringu realizacji projektów z roku 2021 oraz danymi pozyskanymi z jednostek odpowiedzialnych za ich agregowanie. Zestawienie przedstawiono w podziale na 24 przedsięwzięcia podstawowe oraz 13 uzupełniających projektów. Analiza realizacji projektów rewitalizacyjnych, zgodnie z zapisami obowiązującego Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025 obejmuje ocenę stopnia poprawy zdiagnozowanych negatywnych zjawisk oraz wskazanie poziomu realizacji założeń, w tym:

- zestawienie przyjętych w GPRMM przedsięwzięć podstawowych ze statusem: „zakładane do realizacji”, „w trakcie realizacji” lub „zrealizowane”, w zależności od aktualnego postępu rzeczowego,
- zestawienie wskaźników wraz z poziomem ich realizacji,
- informację na temat realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych i osiągniętych wskaźników, w tym informację ma temat problemów w realizacji projektów i przyczyn niewykonania projektów,
- zestawienie finansowe wykonanych projektów i przedsięwzięć.

Poniżej w postaci tabelarycznej przedstawiono zestawienie zawierające informacje o poziomie zaawansowania i stopniu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym o trudnościach pojawiających się w trakcie realizacji. W sprawozdaniu wykorzystane zostały możliwie najnowsze dane, tj. za okres do końca 2021 roku.

Projekty rewitalizacyjne – dane liczbowe

W Gminnym Programie Rewitalizacji wskazano 24 projekty podstawowe oraz 13 uzupełniających przedsięwzięć w rozbiciu na 2 podobszary rewitalizacji, w czym część z nich realizowana jest wspólnie dla 2 podobszarów. Zgodnie z danymi na dzień 31 grudnia 2021 przystąpiono do realizacji 14 z zaplanowanych przedsięwzięć podstawowych, co stanowi 57% zakładanego celu, z czego status zrealizowanych i zakończonych ma 10 projektów, 3 to projekty realizowane w sposób cykliczny (Akademia Kompetencji Wychowawczych, Jarmark św. Wojciecha, Przyjazny Dom), 4 w trakcie realizacji. Zrealizowano zatem łącznie 10 podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych z 24 projektów wskazanych do realizacji.

Według danych aktualnych na dzień 31 grudnia 2021 roku, aż 9 z 24 projektów rewitalizacyjnych nie zostało rozpoczętych lub zostało wycofanych z realizacji. Jedną z przyczyn nie podjęcia realizacji lub wycofania z realizacji projektów było ograniczenie finansowe, wskazano niepozyskanie zakładanego wcześniej dofinansowania lub uzależniono realizację od przyszłych możliwości pozyskania środków z zewnątrz. W przypadku dwóch projektów, wstrzymanie rozpoczęcia realizacji nastąpiło wskutek braku komunikacji oraz informacji ze strony realizatora przedsięwzięcia. Realizację dwóch projektów wstrzymano z przyczyn natury finansowo-prawnej, natomiast zakłada się ich realizację w przyszłości. Projekt nr 3 oraz projekt nr 18 nie zostały zrealizowane w postaci przewidzianej w GPRMM we wskazanym okresie, w ramach ww. przedsięwzięć Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przeprowadził 65 programów na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz 1 projekt socjalny.

W poniższej tabeli zaprezentowano zestawienie realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, przedstawiono osobne dane dla dwóch podobszarów i projektów wspólnych obejmujących swoim zasięgiem oba podobszary oraz sumę i odpowiednie wartości procentowe. Wszystkie ze zrealizowanych do tej pory przedsięwzięć miały miejsce w podobszarze drugim, a realizacja 3 projektów jest w trakcie i odbywa się cyklicznie. Zauważalna jest stosunkowo wysoka ilość projektów wycofanych lub wstrzymanych z realizacji (łącznie 9) z przyczyn, które ogólnie opisano powyżej oraz dwa o nr 8 i 10, których realizacja została zakończona z powodów zbyt dużych i niestabilnych zmian w ich realizacji, w następstwie czego zmieniano zakres rzeczowy projektów oraz nie zakłada się ich kontynuacji.

Tabela 1 stopień realizacji projektów podstawowych w rozbiciu na podobszary rewitalizacji

	Zrealizowane/za kończone	W trakcie realizacji	Zakładane do realizacji	Wycofane/ wstrzymane	Razem
Podobszar 1	0	0	1	1	2
Podobszar 2	10	3	0	6	19
Projekty obejmujące oba podobszary	0	1	0	2	3
Razem	10	4	1	9	24
Wartość %	42%	17%	4%	37%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitoringu projektów 2021 r.

Na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do Gminnego Programu Rewitalizacji Miasto Mława do końca roku 2021 wydatkowało co najmniej 7 692 578,02 zł. Wartość została obliczona na podstawie danych wyszczególnionych w raportach z realizacji GPRMM. Podana kwota stanowi koszty

realizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W raportach oraz dokumentach monitorujących realizację celów nie uwzględniano projektów uzupełniających.

Dalsza część rozdziału w postaci tabelarycznej przedstawia zbiorczą analizę realizacji przedsięwzięć podstawowych wyszczególnionych w dokumencie GPRMM. Przy kolejno wskazanych projektach znajdują się takie informacje jak: stopień realizacji, wartości pozyskanych środków i poniesionych kosztów, a także poziom osiągniętych wskaźników. W ostatniej kolumnie przedstawionej tabeli przy projektach, których stopień realizacji wymagał wyjaśnień wskazano czynniki, które wpłynęły na wstrzymanie lub wycofanie niektórych z założonych przedsięwzięć. Niestety, nie wszystkie projekty w zestawieniu zawierają pełen pakiet danych, ze względu na jakość danych przygotowanych przez podmioty, które dane do sprawozdania przygotowują.

Należy także zwrócić uwagę na dane przedstawione w 4 kolumnie tabeli 2, które określają podmiot odpowiedzialny za realizację poszczególnych projektów. Większość projektów, których podmiotem zgłaszającym oraz realizującym było Miasto Mława, posiada status zrealizowanych, znajduje się aktualnie w trakcie realizacji lub jest zakładanych do realizacji w najbliższym okresie. Przeciwnie jest w przypadku przedsięwzięć, w których jako realizatora wskazano podmioty prywatne. Projekty te często nie zostały zrealizowane. W dwóch przypadkach niewiadomą pozostaje aktualny etap realizacji z uwagi na brak kontaktu i zainteresowania współpracą ze strony zgłaszających projekty. Innymi słowy, projekty rewitalizacyjne zgłoszone przez Miasto Mława realizowane są zgodnie z przyjętym planem. Ponadto znaczna część z nich albo została zakończona, albo zostanie zrealizowana zgodnie z harmonogramem. Jest to zatem przesłanka do zaktualizowania listy projektów rewitalizacyjnych w dokumencie.

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

Tabela 2 Dane dotyczące podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łącznie (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
1.	Akademia kompetencji wychowawczych	w trakcie realizacji	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	0,00 zł projekt wymagał zaangażowania kapitału ludzkiego – pracownika mops	-	uczestnicy, którzy poprawili swoje relacje rodzinne -1 z 2 rodzin biorących udział w programie	osiągnięto 75% całego zakresu rzeczowego, nie rozwiązano występującego problemu , jako przyczynę podano problemy zdrowotne uczestnika projektu,
2.	Budowa centrum edukacji zawodowej energii odnawialnej w budownictwie przy zespole szkół nr 1 w Mławie, ul. Z. Morawskiej 29	zakładane do realizacji	Starostwo Powiatowe w Mławie	-	-	-	-
3.	Centrum aktywności osób niepełnosprawnych	wycofano	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	-	-	-	projekt został wycofany. w 2021 r. MOPS realizował w ramach projektu inne programy na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łączne (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
4.	Ciepłej taniej Graniczna 84/1	zrealizowane	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o i Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Granicznej 84/1 w Mławie	171 669 zł w tym: 1) środki własne 115 756 zł 2) środki zewnętrzne 20 314 zł 3) inne – (budżet miasta +nasz dom) 35 599 zł	doprowadzenie przyłącza gazowego do budynku, wykonanie wewnętrznej instalacji gazowej, wyposażenie lokali mieszkalnych w kuchnie gazowe i kotły dwufunkcyjne, wymiana wewnętrznej linii zasilającej budynku, usunięcie szkód powstałych w wyniku remontu, remont klatki schodowej.	rezultaty projektu: zmniejszenie emisji zanieczyszczenia powietrza (wzrost liczby budynków które zmieniły źródło ogrzewania na bardziej ekologiczne – 1 budynek -12 lokali)	w związku z nieuregulowanym stanem prawnym jednego z lokali w budynku objętym projektem nie została dokonana w nim zmiana sposobu ogrzewania,
5.	Ciepłej taniej Graniczna 84/2	zrealizowane	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o i Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Granicznej 84/2 w Mławie	261 641,99 zł w tym: 1) środki własne 11 641,99 zł 2) kredyt remontowy pko 100 000 zł- 3) inne – (120 000 budżet miasta +nasz dom) 30 000 zł	ocieplenie budynku, wykonanie: tynku, izolacji pionowej ścian fundamentowych, nowej opaski wokół budynku, doprowadzeniu przyłącza gazowego do budynku, wykonaniu wewnętrznej instalacji gazowej, wyposażeniu lokali w kuchnie gazowe i kotły dwufunkcyjne, wymianie wewnętrznej linii zasilającej budynku, remoncie klatki schodowej.	wzrost liczby budynków które zmieniły źródło ogrzewania na bardziej ekologiczne – 1 budynek -14 lokali wzrost udziału liczby budynków mieszkalnych w których wykonano termomodernizację 1 budynek – 14 lokali	-
6.	Ciepłej taniej Płocka 5/7	zrealizowane	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Płockiej 5/7 w Mławie i Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o.	225 293,87 zł w tym; 1) środki własne - 85 293,87 zł 2) inne kredyt remontowy pko 140 000 zł	ocieplenie budynku płytami styropianowymi, wykonanie tynku cienkowarstwowego, odmalowanie elewacji.	rezultaty projektu: liczba wyremontowanych budynków - 1 budynek	-

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025. **EWALUACJA**

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łączne (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
7.	Ciepłej taniej Płocka 11/13	zrealizowane	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Płockiej 11/13 w Mławie i Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o	225 293,87 zł w tym: 1) środki własne - 85 293,87 zł 2) inne kredyty remontowy pko 140 000 zł	projekt polegał na ociepleniu budynku oraz zagospodarowaniu terenu wokół. prace obejmowały: 1. ocieplenie budynku płytami styropianowymi, 2. wykonanie tynku cienkowarstwowego (struktury), 3. odmalowanie elewacji.	liczba wyremontowanych budynków - 1 budynek – 24 lokale	-
8.	Ciepłej taniej Stary Rynek 2	Realizacja przerwana/zakończono	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Stary Rynek 2 w Mławie i Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o	75 856,00 zł w tym: 1) środki własne 60 856,00 zł 2) środki zew. 15 000,00 zł program nasz dom	remont elewacji	Liczba obiektów mieszkalnych, których estetyka poprawiła się – 1 budynek	w zakresie projektu planowano ocieplenie północnej ściany styropianem – brak zgody miejscowego konserwatora zabytków, ze względu na komunalny charakter lokali mieszkalnych oraz szybki wzrost kosztów eksploatacyjnych, które przewyższają możliwości finansowe najemców zrezygnowano z realizacji projektu.
9.	Ciepłej taniej Stary Rynek 14	projekt wycofany	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o. Realizujący: Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Stary Rynek 14	-	-	-	projekt wycofany z realizacji ze względu na brak zgody właściciela budynku – wspólnoty mieszkaniowej na realizację zadania i przeznaczenia środków finansowych na ten cel

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łącznie (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
10.	Ciepłej taniej Żwirki 15	Realizacja przerwana/zakończono	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Żwirki 15 w Mławie i Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o.	22 150,87 zł wydatkowanie środków własnych	wymiana okien w lokalach komunalnych w budynku	-	ze względu na brak ekonomicznego uzasadnienia podnoszenia standardu mieszkań socjalnych zrezygnowano z realizacji projektu.
11.	Godnie i wygodnie Piłsudskiego 31	w trakcie realizacji	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Mławie	-	budynek został wysiedlony	nie zrealizowano do tej pory żadnego ze wskaźników	kontynuowany z opóźnieniem-planowane rozpoczęcie I kw.2023 r.
12.	Jarmark św. Wojciecha	w trakcie realizacji	Miejski Dom Kultury	11 992,65 zł	organizacja i promocja wydarzenia	liczba nowych działań wspierających jarmark łącznie we wszystkich cyklach: 14 liczba podmiotów wystawiających się: rok 2017 – 93 stoiska rok 2018 – 108 stoisk rok 2019 – 101 stoisk rok 2021 – 80 stoisk	planuje się kontynuację projektu w kolejnych latach
13.	Mobilek (mobilny punkt aktywności)	wstrzymano	Miasto Mława, jednostka: Urząd Miasta Mława	-	-	-	rozpoczęcie przedsięwzięcia uzależnione jest od możliwości pozyskania środków z zewnątrz
14.	Park aktywnych	zrealizowane	Miasto Mława, jednostka: Urząd Miasta Mława	956 508,93 zł	- budowa dróg i placów o nawierzchni poliuretanowych i żwirowych, - wykonanie oświetlenia;	100% zrealizowanych wskaźników	-

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025. **EWALUACJA**

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łącznie (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
				wydatkowanie środków własnych	- wyposażenie placu zabaw i siłowni oraz elementy małej architektury; - ogrodzenie wewnętrzne placu zabaw; - wykonanie szaty roślinnej.		
15.	„Popówka”	zrealizowany	Miasto Mława, jednostka: Urząd Miasta Mława	1 971 758,82 zł wydatkowanie środków własnych	rozbudowa, przebudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku popówki, w szczególności: - wykonanie nowego dachu, - wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, - docieplenie ścian tynkami ciepłochronnymi, - wykonanie tynków wewnętrznych i posadzek, - dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym wykonanie windy.	Wzrost liczby obiektów, których estetyka poprawiła się o 1 szt.	-
16.	Portal internetowy oraz program informacyjny mławski tygodnik telewizyjny	wstrzymano	Telewizja Ostróda	-	-	-	brak informacji od realizatora - Telewizja Ostróda
17.	Przyjazny dom	w trakcie realizacji	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	2 963,29 zł	wykonano prace remontowe w dwóch budynkach.	liczba rodzin biorących udział we wspólnych działaniach: cykl I – 6 rodzin cykl II – 14 rodzin liczba remontowanych budynków - 2	w czasie realizacji nastąpiła zmiana zakresu rzeczowego projektu. planuje się kontynuację projektu w kolejnych latach.
18.	Punkt wsparcia dla seniorów	wycofano	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	-	-	-	projekt nie był realizowany w postaci przewidzianej w GPRMM

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łączne (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
							w przewidywanym okresie. <u>w 2021 r MOPS realizował w ramach projektu</u> programy na rzecz seniorów.
19.	Serce miasta	zrealizowano	Miasto Mława, jednostka: Urząd Miasta Mława	3 704 842,60 zł wydatkowanie środków własnych	wykonanie nowych nawierzchni, wykonanie kanału wodnego z fontannami, przebudowa sieci wod-kan, utworzenie obiektów małej architektury, remont zewnętrzny budynku, uporządkowanie przestrzeni publicznej.	liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na OR– 1 liczba zagospodarowanych i uporządkowanych przestrzeni pub. w OR – 1 liczba obiektów, których estetyka poprawiła się - 1	w trakcie realizacji z przyczyn pogodowych, prawnych oraz budowlano-inwentaryzacyjnych przedłużono termin końcowy realizacji.
20.	Słowackiego 1 po zmianach	wstrzymano	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Mławie		z raportów z realizacji przedsięwzięć wg stanu na 2021 r. jaki został przekazany przez realizatora wynika, iż projekt został wycofany z realizacji w WPF miasta Mława, w związku z czym nie zostały zabezpieczone środki finansowe na realizację przedsięwzięcia. kierunki rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Mławie zostały skierowane w obręb ul. warszawskiej i ul. 18 stycznia, dlatego przebudowa budynków na ul. Słowackiego została przesunięta na dalsze lata.		
21.	Słowackiego 3 po zmianach	wstrzymano	Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Mławie		z raportów z realizacji przedsięwzięć wg stanu na 2021 r. jaki został przekazany przez realizatora wynika, iż projekt został wycofany z realizacji w WPF miasta Mława, w związku z czym nie zostały zabezpieczone środki finansowe na realizację przedsięwzięcia. kierunki rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Mławie zostały skierowane w obręb ul. warszawskiej i ul. 18 stycznia, dlatego przebudowa budynków na ul. Słowackiego została przesunięta na dalsze lata.		
22.	Słowackiego 5 po zmianach	zrealizowane	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Słowackiego 5 w Mławie 2. Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o. o.	207 900 zł w tym: 1) środki własne 52 900 zł 2) środki zewnętrzne 15 000,00 zł program nasz dom	wymiana pokrycia dachu, wykonanie izolacji termicznej i paroizolacyjnej na poddaszu, wykonanie izolacji pionowej ścian piwnicznych od strony zewnętrznej budynku, odnowienie elewacji budynku.	liczba wyremontowanych budynków -1 liczba obiektów mieszkalnych, których estetyka poprawiła się – 1 budynek	zmiana w zakresie rzeczowym prac -nie została wykonana izolacja pionowa budynku z powodu ograniczonych środków finansowych

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025. **EWALUACJA**

nr	nazwa projektu	status realizacji projektu:	Podmiot realizujący	nakłady łącznie (brutto w zł)	zakres zadań zrealizowanych w ramach projektu do 31.12.2021 r.	poziom realizacji wskaźników określonych w karcie projektu	inne informacje dotyczące realizacji projektu
				140 tys. zł kredyt			
23.	Zakład opieki leczniczej z częścią rehabilitacyjną dla osób potrzebujących opieki całodobowej	wstrzymano	FAMAR Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Ciechanów, ul. Gruduska 50	-	-	-	Brak informacji od realizatora - FAMAR Sp. z o.o.
24.	Zielone, ekologiczne Krajewo dla rodzin	Zakładane do realizacji	Urząd Miasta Mława	projekt realizuje cele strategiczne rozwoju miasta zapisane w „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Mława”. w 2020 r. zostało zaangażowane praktycznie 100% środków przeznaczonych w budżecie miasta na wykup nieruchomości. Kwestię nabycia gruntów uzależnia się od decyzji burmistrza miasta.			

4. Analiza postępu realizacji wskaźników

Wszystkie zasady monitorowania zachodzących postępów z wdrażania programu rewitalizacji określono w rozdziale 12. System monitorowania i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025. Wskaźniki służące do monitorowania programu rewitalizacji są tożsame ze wskaźnikami przyjętymi w delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Dzięki temu możliwe jest przeprowadzenie oceny wpływu realizacji programu na poziom zjawisk kryzysowych, w oparciu o które wyznaczono obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w Mławie. Przeanalizowanie zjawisk zachodzących na wyznaczonym obszarze do roku 2021 pozwoli na porównanie zmian zachodzących od 2015 roku.

Dla każdego z założonych celów strategicznych GPRMM przygotowano co najmniej kilka wskaźników monitorujących postęp w realizacji założeń dokumentu.

Na podstawie analizowanych danych należy wskazać, że w ramach 3 z 5 celów strategicznych widoczna jest poprawa sytuacji w ramach wszystkich wskaźników określonych w GPRMM. Innymi słowy stan wdrażania założeń GPRMM można ocenić pozytywnie. Przykładem wskaźników prezentujących poprawę sytuacji są między innymi:

- liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób niepełnosprawnych - zmiana z poziomu 33 w 2020 roku do 58 w roku 2021.
- Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – zmiana z poziomu 89 w 2016 roku do 31 w roku 2021.
- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji - zmiana z poziomu 12,50 w 2016 roku i 15,41 w 2021 roku.
- Liczba budynków, w których podniósł się standard (ogrzewanie, dostęp do ciepłej wody, gaz, łazienka, wc) - zmiana z poziomu 0 wartości bazowej do 7 w roku 2021.

Jednym z nielicznych wskaźników wykazujących tendencję spadkową był: "Wzrost liczby podmiotów gospodarczych promujących się w ramach akcji realizowanych przez Miasto Mława i jednostki organizacyjne". Wpływ na taki wynik analizowanego wskaźnika mogło mieć wiele czynników (w tym trwająca pandemia Covid-19 i związane z nią obostrzenia), należy zasugerować, że chociażby większa promocja działań podjętych w procesie realizowania wskaźnika, wyższy stopień poinformowania i uświadomienia społecznego mogłoby mieć znaczący wpływ na wyniki.

Wskaźniki według celów strategicznych GPRMM:

Tabela 3 Wskaźniki realizacji GPR według celów strategicznych.

CELE STRATEGICZNE	MIERNIKI	WSKAŹNIKI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ NA LATA:						EFEKT DZIAŁAŃ	
						2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Cel I. Wsparcie w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz przeciwdziałanie kumulacji niekorzystnych zjawisk	Poprawa wsparcia osób niepełnosprawnych	Wzrost liczby osób niepełnosprawnych korzystających ze wsparcia	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	MOPS	177	190	211	213	215	204	192	POPRAWA	
		Wzrost liczby oferowanych działań wspierających kierowanych do osób niepełnosprawnych	Urząd Miasta Mława Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie, NGO's	MOPS, organizacje pozarządowe, Urząd Miasta Mława	0	43	58	48	46	33	58	POPRAWA	
		Wzrost liczby oferowanych działań wspierających, kierowanych do osób starszych	Urząd Miasta Mława Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	MOPS, Urząd Miasta Mława, MDK	0	43	59	64	77	58	94	POPRAWA	
		Wzrost frekwencji w lokalnych wyborach i głosowaniach	Liczba osób uczestniczących w wyborach na przewodniczących osiedli w odniesieniu do 100 mieszkańców	Urząd Miasta w Mławie – dane pochodzące z komitetów wyborczych	Monitorowane na podstawie organizowanych raz na 4 lata wyborów	1,75	2015			2019			POPRAWA
							1,75			4,32			

CELE STRATEGICZNE	MIERNIKI	WSKAŹNIKI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ NA LATA:						EFEKT DZIAŁAŃ
						2016	2017	2018	2019	2020	2021	
		Liczba osób biorących udział w głosowaniu nad budżetem obywatelskim w odniesieniu do 100 mieszkańców	Urząd Miasta Mława	Dane własne Urzędu Miasta Mława	4,9	13,3	10,6	5,8				POPRAWA (w latach 2019-2021 Miasto Mława nie prowadziło naborów do budżetu obywatelskiego)
	Wzrost aktywizacji zawodowej	Liczba wolnych miejsc pracy w obszarze rewitalizacji	Urząd Miasta w Mławie Powiatowy Urząd Pracy w Mławie	Dane z powiatowego Urzędu pracy	0	2016 406	2017 432	2018 325	2019 306	2020 228	2021 254	POPRAWA
	Zmniejszenie natężenia występowania przemocy w rodzinie	Liczba niebieskich kart w odniesieniu do 100 mieszkańców	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	Dane pochodzące z MOPS	0,4	2016 0,3	2017 0,3	2018 0,4	2019 0,3	2020 0,3	2021 0,3	POPRAWA
	Wzrost samodzielności rodzin w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Spadek liczby rodzin wymagających pomocy pedagogów i psychologów	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie, Szkoły	Dane pochodzące z MOPS, poradni i szkół	0	2016 1296	2017 899	2018 864	2019 776	2020 739	2021 857	POPRAWA
		Spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie	Dane pochodzące z MOPS	0	2016 89	2017 94	2018 94	2019 47	2020 33	2021 31	POPRAWA
	Spowolnienie zjawiska depopulacji	Liczba nowych mieszkańców	Urząd Miasta w Mławie	dane własne Urzędu Miasta Mława (ewidencja ludności)	0	2016 651	2017 689	2018 265	2019 286	2020 237	2021 291	SPADEK
		Zmniejszenie spadku liczby ludności w obszarze rewitalizacji	Urząd Miasta w Mławie	dane własne Urzędu Miasta Mława (ewidencja ludności)	0	2016 -0,6%	2017 1,4%	2018 -3,9%	2019 1,8%	2020 -1,0%	2021 -0,3%	TENDENCJA ZMIENNA

CELE STRATEGICZNE	MIERNIKI	WSKAŹNIKI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ NA LATA:						EFEKT DZIAŁAŃ
						2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Cel II. Podniesienie poziomu aktywności gospodarczej w obszarze rewitalizacji.	Wzrost promocji przedsiębiorców prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych promujących się w ramach akcji realizowanych przez Miasto Mława i jednostki organizacyjne	Urząd Miasta w Mławie, jednostki organizacyjne Miasta, PUP, NGO's	Urząd Miasta Mława, Jednostki organizacyjne Miasta Mława	0	135	129	117	127	10	66	SPADEK
	Wzrost przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji	Urząd Miasta w Mławie, PUP, NGO's	GUS	12,11	12,50	12,31	16,54	13,22	13,64	15,41	POPRAWA
Cel III. Podniesienie jakości środowiska naturalnego	Zmniejszenie emisji zanieczyszczenia powietrza	Liczba budynków wielorodzinnych, które zmieniły źródło ogrzewania na bardziej ekologiczne	Urząd Miasta w Mławie, Wspólnoty mieszkaniowe	TBS, Urząd Miasta Mława	0	0	1	1	4	0	1	POPRAWA
	Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej	Liczba ekologicznych kampanii społecznych	Urząd Miasta w Mławie, jednostki organizacyjne Miasta Mława, Starostwo Powiatowe,	Urząd Miasta Mława, Jednostki organizacyjne Miasta Mława, Sp. z o.o. Wod-Kan, TBS	0	3	7	5	8	3	3	POPRAWA
		Liczba nowych proekologicznych kierunków kształcenia	Starostwo Powiatowe, Szkoły średnie	Starostwo Powiatowe (szkoły średnie)	0	1	1	0	0	0	0	POPRAWA
	Podniesienie dostępności do ekologicznych technologii	Liczba wykwalifikowanych specjalistów z dziedziny energii odnawialnej	Starostwo Powiatowe, Szkoły średnie	Starostwo Powiatowe (szkoły średnie)	0	0	0	0	0	18	0	POPRAWA
Cel IV. Podniesienie jakości środowiska naturalnego	Poprawa estetyki obszaru rewitalizacji	Liczba obiektów, których estetyka poprawiła się	Urząd Miasta w Mławie, Towarzystwo budownictwa społecznego, wspólnoty mieszkaniowe	Urząd Miasta Mława, TBS, Starostwo OPowiatowe	0	6	4	2	2	4	1	POPRAWA
	Wzrost dostępności przestrzeni publicznych	Liczba nowych zagospodarowanych i uporządkowanych przestrzeni publicznych	Urząd Miasta w Mławie, Towarzystwo budownictwa społecznego	Urząd Miasta Mława, TBS	0	1	1	6	3	1	0	POPRAWA

CELE STRATEGICZNE	MIERNIKI	WSKAŹNIKI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ NA LATA:						EFEKT DZIAŁAŃ
						2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Cel V. Podniesienie poziomu technicznego obiektów i infrastruktury na obszarze rewitalizacji	Poprawa funkcjonalności i dostępności budynków użyteczności publicznej	Odsetek budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	Starostwo Powiatowe w Mławie, jednostki organizacyjne w Mławie	Starostwo Powiatowe	0,71	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA
						0,71	0,71	0,73	0,73	0,73	0,73	
	Wzrost jakości zamieszkiwania w zasobach gminnych	Liczba budynków, w których podniósł się standard (ogrzewanie, dostęp do ciepłej wody, gaz, łazienka, wc)	Urząd Miasta w Mławie, TBS	TBS	0	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA
						0	1	0	5	1	0	
	Liczba obiektów mieszkalnych, których estetyka poprawiła się	Urząd Miasta w Mławie, TBS,	TBS	0	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA	
					3	2	1	1	3	0		
	Poprawa jakości energetycznej budynków	Odsetek budynków użyteczności publicznej, w których została wykonana termomodernizacja, w ogólnej liczbie tych budynków	Starostwo Powiatowe w Mławie, Urząd Miasta w Mławie, jednostki organizacyjne Miasta Mława	Starostwo Powiatowe, Urząd Miasta Mława	0,68	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA
						0,68	0,68	0,68	0,71	0,71	0,71	
	Odsetek budynków mieszkalnych, w których została wykonana termomodernizacja, w ogólnej liczbie tych budynków w zasobie mieszkaniowym gminy	Urząd Miasta w Mławie, TBS	TBS	0,19	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA	
					0,19	0,22	0,22	0,41	0,44	0,44		
Poprawa jakości budynków użyteczności publicznej	Liczba zmodernizowanych i odnowionych budynków użyteczności publicznej	Starostwo Powiatowe w Mławie, Urząd Miasta w Mławie, jednostki organizacyjne Miasta Mława	Urząd Miasta Mława, Starostwo Powiatowe	0	2016	2017	2018	2019	2020	2021	POPRAWA	
					0	0	0	2	0	0		

CELE STRATEGICZNE	MIERNIKI	WSKAŹNIKI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ NA LATA:						EFEKT DZIAŁAŃ
						2016	2017	2018	2019	2020	2021	
	Poprawa infrastruktury	Liczba nowych obiektów infrastrukturalnych	Starostwo Powiatowe w Mławie, Urząd Miasta w Mławie,	Urząd Miasta Mława, Starostwo Powiatowe	0	0	2	0	1	3	0	POPRAWA
	Poprawa estetyki obiektów zabytkowych	Liczba zmodernizowanych i odnowionych obiektów zabytkowych	Starostwo Powiatowe w Mławie, Urząd Miasta w Mławie,	Urząd Miasta Mława, Starostwo Powiatowe	0	0	1	1	1	0	0	POPRAWA

Mierniki i wskaźniki społecznych zjawisk kryzysowych oraz diagnozowania innych negatywnych zjawisk

Oprócz analizy postępów wskaźników wyznaczonych według obranych celów strategicznych podjęto również badanie wskaźników i mierników, których wartości były niezbędne do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Wskaźniki te odnoszą się do ogólnie pojętej jakości życia, mierzonej poziomem zjawisk kryzysowych i negatywnych, przedstawionych w Tabeli 3.3.1 i Tabeli 3.3.2 Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Mława. Zjawiska brane pod uwagę podzielono na kategorie (pola badawcze). Najszczegółowiej przyjrano się zjawiskom społecznym i to w ich przypadku wyznaczono najwięcej wskaźników do zbadania. Pod uwagę wzięto również negatywne zjawiska skategoryzowane jako: gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne oraz techniczne. Ze względu na brak danych z roku 2021 komplementarnych z danymi wyznaczanymi w roku 2015 nie wszystkie wskaźniki poddano analizie.

Mierniki i wskaźniki społecznych zjawisk kryzysowych

Spoleczne zjawiska kryzysowe, mierzone wyznaczonymi wskaźnikami w znacznej większości ukazują poprawę jakości życia w tym aspekcie. W kwestii bezrobocia liczba osób długotrwale bezrobotnych w porównaniu roku 2015 z rokiem 2021 uległa znacznej poprawie. Tak samo dobry wynik wykazuje wskaźnik ogólnej liczby osób bezrobotnych. Pozytywny wynik posiadają mierniki w kategorii zagrożenia bezpieczeństwa i przestępczości, w przypadku obu wskaźników badających liczbę załóżonych niebieskich kart oraz zaistniałych czynników zagrożenia w odniesieniu do 100 mieszkańców tendencja jest spadkowa. Zadowolające wyniki wskazano również w aspekcie pasywnej postawy społecznej lub niskiego poziomu kapitału społecznego, wszystkie z trzech przedstawionych w tabeli poniżej wskaźników osiągnęły wartość mówiącą o poprawie poziomu jakości życia na obszarze rewitalizacji.

Wskaźniki dotyczące struktury demograficznej w tym zestawieniu wypadły niekorzystnie jako jedyne z wyznaczonych pól badawczych. Zarówno wartości mierników obciążenia demograficznego oraz mierników starzenia się społeczeństwa wykazały gorszy wynik niż w badanym roku 2015. Biorąc pod uwagę występujące zjawiska demograficzne należy zastanowić się nad przyczyną oraz podjąć działania, których celem byłoby zatrzymanie rosnącego obciążenia demograficznego (wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na osoby w wieku produkcyjnym). Przedstawiony wynik wskazuje na potrzebę podjęcia działań rewitalizacyjnych na płaszczyźnie społecznej dotyczącej zatrzymania i zachęcenia osiedlania się w tym obszarze, takie działanie powinno zahamować proces starzenia się społeczeństwa. W tabeli poniżej przedstawiono osiągnięte wyniki.

Tabela 4 wskaźniki wskazane w delimitacji obszaru rewitalizacji.

L.p	Społeczne zjawisko kryzysowe (pole badawcze)	Miernik	Wskaźnik	Wartość w 2015 roku	Wartość w 2021 roku	Ocena zmian
1.	Bezrobocie	Długotrwałe bezrobocie	Liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, jako długotrwałe bezrobotni w odniesieniu do 100 mieszkańców (mediana)	8,46	6,51	POPRAWA
		Bezrobocie ogółem	Liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w odniesieniu do 100 mieszkańców	4,23	2,92	POPRAWA
2.	Zagrożenia bezpieczeństwa i przestępczość	Przemoc w rodzinie	Liczba założonych niebieskich kart w odniesieniu do 100 mieszkańców	0,4	0,3	POPRAWA
		Czynniki zagrożenia	Liczba czynników zagrożenia w odniesieniu do 100 mieszkańców (mediana)	0,99	0,31	POPRAWA
3.	Pasywna postawa społeczna lub niski poziom kapitału społecznego	Frekwencja w wyborach do zarządów osiedli	Liczba osób uczestniczących w wyborach przewodniczących osiedli w odniesieniu do 100 mieszkańców	1,75	4,3	POPRAWA
		Frekwencja w głosowaniu nad budżetem obywatelskim	Liczba osób biorących udział w głosowaniu nad budżetem obywatelskim w odniesieniu do 100 mieszkańców	4,9	(2018 rok) 5,8	POPRAWA
		Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w odniesieniu do 100 mieszkańców	1,24	0,40	POPRAWA
4.	Niekorzystna struktura demograficzna	Obciążenie demograficzne	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym	0,69	0,77	DEGRESJA
		Starzenie się społeczeństwa	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	1,34	1,42	DEGRESJA
			Liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym	0,39	0,45	DEGRESJA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława

Mierniki i wskaźniki diagnozowania innych negatywnych zjawisk

W celu zdiagnozowania pozostałych zjawisk negatywnych wyznaczono wskaźniki w 4 kategoriach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Z wskaźników, których pozyskane dane pozwoliły na przeprowadzenie analizy wynika progres w ich osiągnięciu. W aspekcie gospodarczym wskaźnikiem mianowano liczbę zarejestrowanych działalności gospodarczych na 100 mieszkańców obszaru, która w badanym okresie wzrosła o ponad trzy. Wynik wskaźnikowy z kategorii przestrzenno-funkcjonalnej wskazuje na wzrost udziału liczby budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie tych budynków, wzrósł również udział budynków użyteczności publicznej w których została wykonana termomodernizacja. Należy jednak zwrócić uwagę, że opisywany wzrost nie nastąpił w wysokim stopniu, co jest podstawą stwierdzenia, iż mimo tendencji wzrostowej wskaźników efekty, z punktu widzenia okresu trwania realizacji GPR nie stanowią efektu, który mógłby wskazywać na znacznie wyższy poziom jakości życia na obszarze. Zaprezentowane w poniższej tabeli wyniki postępów w poprawie poziomu wyznaczonych wskaźników są pozytywne.

Tabela 5 wskaźniki wskazane w delimitacji obszaru rewitalizacji.

Lp	Kategorie innych zjawisk negatywnych	Miernik	Wskaźnik	Wartość w 2015 roku	Wartość w 2021 roku
1.	Gospodarcze	Przedsiębiorczość ludności	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w odniesieniu do 100 mieszkańców	12,11	15,41
2.	Przestrzenno-funkcjonalne	Dostosowanie budynków do potrzeb niepełnosprawnych	Udział liczby budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie tych budynków	0,71	0,73
3.	Techniczne	Jakość energetyczna budynków użyteczności publicznej	Procentowy udział liczby budynków użyteczności publicznej, w których została wykonana termomodernizacja, w ogólnej liczbie tych budynków	68%	71%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława.

Ze względu na brak niektórych danych niezbędnych do analizy wskazanych w GPRMM wskaźników sugeruje się uaktualnienie wskaźników. Proponuje się również oprzeć zakres wskaźników o dane zawarte w statystykach o charakterze publicznym jak np. GUS, pozwoliłoby to na szczegółową analizę danych oraz zmniejszyłoby występujący problem z pozyskaniem danych.

5. Analiza zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji

Z punktu widzenia oceny procesu rewitalizacji, istotnym jest bieżący monitoring zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji. Analiza zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji została przeprowadzona na podstawie danych udostępnionych przez instytucje je agregujące oraz danych pozyskanych ze źródeł ogólnodostępnych (GUS). Przyjęty sposób pozwala na wskazanie zmian zachodzących na obszarze rewitalizacji oraz ich tendencji. W celu omówienia zmian zachodzących na obszarze rewitalizacji, analizą objęto tematy takie jak:

- **Demografia**
- **Wykluczenie społeczne**
- **Bezrobocie**
- **Przedsiębiorczość**

5.1 Demografia

W zakresie zmiennych demograficznych analizie poddano zmianę liczby mieszkańców na obszarze rewitalizacji oraz w rozbiciu na osiedla objęte tym obszarem. W roku bazowym tj. 2015 liczba mieszkańców obszaru wynosiła 8161 osób, w tym 4405 kobiet oraz 3756 mężczyzn, najwięcej na terenie osiedla Śródmieście – 2989 osób (tj. 36,63%), a najmniej Krajewo - 64 osoby. Największy mierzony procentowo spadek liczby ludności miał miejsce w roku 2018 i wynosił -3,90%, w latach 2015-2018 populacja obszaru rewitalizacji zmniejszyła się o 456 osób i wynosiła 7705 osób – najmniej w całym analizowanym okresie. Biorąc pod uwagę procentowy udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru rewitalizacji dane najnowsze (2021 r.) są porównywalne do danych z roku bazowego (2015). Należy zauważyć, iż w całym okresie badawczym (2015-2021) zmiany w udziale kobiet w liczbie ogólnej mieszkańców były wzrostowe w latach 2015-2017 oraz spadkowe do roku 2021, natomiast zmiany zachodzące w procentowym udziale mężczyzn w liczbie ogólnej mieszkańców przez cały badawczy okres miały tendencje spadkowe w porównaniu do liczby bazowej, przybliżając się do niej ponownie w roku 2021.

Analizując zmianę liczby mieszkańców poszczególnych osiedli obszaru rewitalizacji w latach 2015-2021 można wskazać, iż spadek dotyczy prawie wszystkich z wymienionych osiedli, wyjątek stanowi osiedle Obrońców Mławy, w którym odnotowano przyrost liczby mieszkańców.

Tabela 6 liczba mieszkańców oraz procentowy spadek liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Nazwa osiedla	Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Śródmieście	2989	2985	2984	2806	2874	2811	2686
Kościuszki	1435	1432	1256	1289	1470	1455	1473
Obrońców Mławy	1254	1280	1276	1276	1259	1264	1434
Kozielsk	535	515	518	506	464	458	444
Krajewo	64	67	64	64	64	64	69
Zawkrze	1884	1835	1906	1764	1718	1720	1644
Razem	8161	8114	8004	7705	7849	7772	7750
% spadku	0%	-0,60%	-1,40%	-3,90%	1,80%	-1,00%	-0,30%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława.

Tabela 7 Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji z podziałem na płeć.

rok	liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji	liczba kobiet	udział kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców (%)	liczba mężczyzn	udział mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców (%)
2015	8 161	4 405	53,98	3 756	46,02
2016	8 114	4 386	54,05	3 728	45,95
2017	8 455	4 604	54,45	3 851	45,55
2018	7 705	4 185	54,32	3 520	45,68
2019	7 849	4 254	54,20	3 595	45,8
2020	7 772	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2021	7 750	4 183	53,97	3 567	46,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława.

5.2. Wykluczenie Społeczne

W obszarze wykluczenia społecznego wzięto pod uwagę dane dotyczące rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, liczby oferowanych działań wspierających kierowanych do osób starszych oraz kierowanych do osób z niepełnosprawnością. W roku 2015 z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w całym mieście Mława skorzystało 209 osób, a w obszarze rewitalizacji w badanym roku była to niespełna połowa z tej liczby tj. 101 osób. W prawie całym badanym okresie (2015-2021 r.) liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji zbliżała się lub była większa połowy ogólnej liczby rodzin korzystających ze wsparcia, w roku 2021 ta tendencja zaczęła się zmieniać, a stosunek liczby rodzin korzystających ze wsparcia w obszarze rewitalizacji do liczby rodzin z całego miasta Mława wyniósł 39%. Należy wskazać, iż w roku 2017 liczba wspieranych

rodzin z obszaru rewitalizacji stanowiła blisko 64% z liczby wspieranych rodzin w całym mieście Mława, a w ostatnim badanym roku tj. 2021 zależność ta wyniosła 39,2%. Spadek liczby wspieranych rodzin na obszarze rewitalizacji nie był wprost proporcjonalny do spadku liczby mieszkańców, zauważalna jest radykalna zmiana i znaczna poprawa sytuacji społecznej. W badanym okresie wzrosła zarówno liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób starszych jak i kierowanych do osób z niepełnosprawnością. W całym okresie badawczym wartości te wahały się, znaczny spadek zauważono w roku 2020, co mogło być spowodowane wybuchem pandemii COVID-19 oraz jej konsekwencjami, natomiast w roku 2021 widoczny jest ponownie, znaczny wzrost liczby podejmowanych działań aktywizujących.

Tabela 8 Liczba rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej.

rok	Liczba mieszkańców w Obszarze Rewitalizacji	Liczba rodzin korzystających z pomocy społ. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Liczba rodzin korzystających z pomocy społ. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w Obszarze Rewitalizacji	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia na obszarze rewitalizacji przypadająca na 100 mieszkańców
2015	8161	209	101	1,24
2016	8114	194	89	1,10
2017	8455	147	94	1,11
2018	7705	152	94	1,22
2019	7849	91	47	0,60
2020	7772	66	33	0,42
2021	7750	79	31	0,40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mławie.

Tabela 9 Liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych.

rok	Liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób starszych	procentowy roczny przyrost oferowanych działań	Liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób niepełnosprawnych	procentowy roczny przyrost oferowanych działań
2015	26	0,00%	27	0,00%
2016	43	39,53%	43	37,21%
2017	59	27,12%	58	25,86%
2018	64	7,81%	48	-20,83%
2019	77	16,88%	46	-4,35%
2020	58	-32,76%	33	-39,39%
2021	94	38,30%	58	43,10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława.

5.3. Bezrobocie

W podrozdziale zaprezentowano zebrane dane aktualne na dzień 31.12.2021 r., dotyczące osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, oraz odniesienia tych danych do liczby 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji. W celu analizy zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji obliczona została mediana liczby osób bezrobotnych w odniesieniu do 100 mieszkańców. Wartość mediany w roku 2015 dla osób bezrobotnych dla miasta Mława wyniosła 8,46, a dla osób długotrwale bezrobotnych – 4,23, natomiast w roku 2021 wynosiły odpowiednio 6,51 i 2,92. Przedstawione dane dotyczące bezrobocia w obszarze rewitalizacji wskazują poprawę, w związku z czym zmiany zachodzące w tym kierunku ocenione zostały pozytywnie.

Tabela 10 Liczba osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych w obszarze rewitalizacji

Obszary	Ogólna liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	Liczba zarejestrowanych osób długotrwale bezrobotnych	liczba bezrobotnych w odniesieniu do 100 mieszkańców	liczba długotrwale bezrobotnych w odniesieniu do 100 mieszkańców
Osiedle Kościuszki	94	40	6,55	2,79
Osiedle Koziełsk	69	27	12,9	5,05
Osiedle Krajewo	3	2	4,69	3,13
Osiedle Obrońców Mławy	60	24	4,78	1,91
Osiedle Śródmieście	172	81	5,75	2,71
Osiedle Zawkrze	83	36	4,41	1,91
RAZEM/MEDIANA	481	210	6,52	2,92

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mławie.

5.4. Przedsiębiorczość

Analizując poziom przedsiębiorczości występujący na obszarze rewitalizacji wzięto pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą oraz liczbę przypadającą na 100 mieszkańców. Liczba aktywnych działalności gospodarczych w roku bazowym (2015) wynosiła 988, a w roku 2021 – 1194, należy tutaj zwrócić uwagę na wzrost liczby prowadzonych działalności mimo zauważonego spadku liczby ludności w tym okresie. Wraz ze wzrostem podmiotów gospodarczych wzrosła ich liczba w przeliczeniu na 100 mieszkańców prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji, której wartość w roku bazowym wynosiła 12,11, a w roku 2021 wzrosła o 3,30 do 15,41 podmiotów. Przedstawione dane z zakresu przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji wskazują poprawę, w związku z czym zmiany zachodzące w tym kierunku ocenione zostały pozytywnie.

Tabela 11 Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji.

rok	Liczba mieszkańców w OR	Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w OR	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców prowadzących działalność w OR
2015	8161	988	12,11
2016	8114	1014	12,50
2017	8455	1041	12,31
2018	7705	1043	13,54
2019	7849	1038	13,22
2020	7772	1060	13,64
2021	7750	1194	15,41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mława.

6. Wyniki badań jakościowych

Prezentowane w rozdziale wyniki badań jakościowych, to efekt zrealizowanych wywiadów indywidualnych, spacerów badawczych połączonych z rozmowami z mieszkańcami obszaru rewitalizacji oraz przeprowadzonych warsztatów konsultacyjnych. Wyniki badań jakościowych uzupełniają pozostałe prace badawcze oraz pozwalają odnieść się interesariuszom do danych statystycznych świadczących o zachodzących na obszarze rewitalizacji zmianach. Ewaluatorom pozwalają natomiast zrozumieć odbiór społeczny zachodzących w mieście zmian, co przyczynia się do pełniejszej oceny podjętych przez miasto działań.

6.1 Mława – jakościowa ocena rewitalizacji zdaniem uczestników badań

Mława – obraz miasta w procesie rewitalizacji

W trakcie wywiadów rozmówcy często odnosili się do historii, pochodzenia i tradycji miasta Mława, rysując tym samym kontekst rewitalizacji i potrzeb z nią związanych. „Mława to miasto pogranicza, gdzie zawsze była mała przedsiębiorczość. Kupiectwo jest domeną tego miejsca od zawsze. Jest tu strefa ekonomiczna, dobrze się rozwija, dużo ławek, można iść na spacer długą alejką, usiąść, odpocząć. Tu się nieźle żyje” – definiuje miasto jeden z respondentów, wskazując na kluczowe atuty z perspektywy mieszkańców. Faktycznie Mława, choć dzisiejsza lokalizacja miasta tego nie potwierdza, była przez wiele wieków miastem pogranicznym i co również bardzo ważne: położonym przy szlakach handlowych; jest Mława również jednym z najstarszych miast Mazowsza, którego początki datować można na wiek XIII.

Dawna pograniczność i koncentracja rozwoju wokół kupiectwa oraz handlu w Mławie zaowocowała określonym typem zachowań gospodarczych mieszkańców, ale również określonymi oczekiwaniami. Z wypowiedzi respondentów wyłania się obraz mieszkańców otwartych, których zapotrzebowanie na przestrzeń wspólną, przestrzeń wymiany i poczucia współobecności stanowi główną oś wypowiedzi. Mieszkańcy, zdaniem badanych, oczekują stworzenia warunków do współdzielenia przestrzeni – zarówno w obszarze rekreacji, bezpieczeństwa i współpracy, ale również partycypacji na poziomie inicjatyw oddolnych, których do tej pory brakowało.

Obraz miasta, jaki wyłania się z rozmów prowadzonych z lokalnymi liderami w kontekście realizowanych działań rewitalizacyjnych pozwala zakładać, że zarówno wspomniana przestrzeń wspólna, jak i jej zagospodarowanie przez mieszkańców jest tylko kwestią czasu. Rewitalizacja jest natomiast narzędziem, które w naturalny sposób przybliży realizację tych potrzeb.

W odniesieniu do powyższego, pytano badanych o to, jak zatem zmieniała się rewitalizowana Mława i co wynika z podejmowanych przez ostatnie lata wysiłków? Wyniki prowadzonych rozmów zaprezentowano w kolejnych akapitach.

Opinie o przygotowaniu dokumentu – jego tworzenie, udział mieszkańców, współpraca międzysektorowa i co z tego wynika

W opinii respondentów „Większość programów rewitalizacji jest pisanych tak, że chce się zrobić projekt i kryteria się nagina tak, żeby ten konkretny obszar wyszedł” – faktycznie, to częsty zarzut stawiany podczas różnego rodzaju spotkań, rozmów czy konsultacji. Ale nie w Mławie. Respondenci wskazywali na poczucie sprawczości i zaangażowania w procesie tworzenia programu rewitalizacji, mają też świadomość udziału w jego realizacji.

Uzasadniają to następująco: „My kryteria potraktowaliśmy bardzo poważnie, włączyliśmy instytucje które nie zawsze się włącza – np. Urząd Skarbowy. Przy strategii pracowaliśmy ze stowarzyszeniem ze Szczecina, wykorzystaliśmy też dane z innych instytucji w samym mieście. I obszar rewitalizacji nas troszeczkę zdziwił”. Kluczem do zrozumienia specyfiki miasta i odrzucenia przyjętych a’priori wyobrażeń o obszarach tzw. „trudnych” czy wykluczonych stało się zaangażowanie takich podmiotów do współpracy, które nie są stale obecne w działaniach społecznych na terenie Mławy. Dane dotyczące zasobów finansowych osób indywidualnych czy podmiotów prawnych stanowią bardzo wartościowe źródło informacji o kondycji gminy i jej mieszkańców. Pozwala to na mapowanie przestrzeni z uwzględnieniem takich zjawisk, które już się zadziały i bezpośrednio wpływają na kondycję społeczności i małych ojczyzn. NGO spoza obszaru gwarantuje dystans i inne, często świeże spojrzenie na procesy zachodzące w społeczności lokalnej.

W odniesieniu do powyższego, zdaniem badanych dzięki przyjętej metodzie i zaangażowaniu w prace analityczne „Wychodziły takie obszary, które wcale nie były typowe” – deklaruje jeden z respondentów. Wypowiedź kolejnego eksperta stanowi potwierdzenie powyższych słów: „Po części zastanawialiśmy się nad podejściem: najpierw wiemy, gdzie jest problem, a potem dane się nagina. Ale... byliśmy na tyle samokrytyczni i obiektywni, by spojrzeć na dane z całego miasta. I wyznaczyliśmy obszary faktycznie tam, gdzie kumulowały się obszary problemowe. Zaowocowało to tym, że wyszło coś zaskakującego”.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje, zdaniem badanych metoda przyjęta w trakcie delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji, przyniosła duże korzyści i zaskakujące skutki. Zaskakujące, ponieważ w obszarze rewitalizacji nie znalazły się miejsca stereotypowo postrzegane jako problematyczne – np. Wólka, która jako dzielnica przemysłowa, nosi tradycyjnie stygmat miejsca trudnego. Zdiagnozowane w trakcie prac badawczych obszary takie jak Krajewo, Stara Mława czy

obszary zlokalizowane w centrum miasta, często nie były postrzegane jako problematyczne, ale rzetelna diagnoza pozwoliła w sposób rzeczywisty zrozumieć ich problematykę (starzenie się, wyludnianie, uzależnienie od instytucji pomocowych) i przyczyniła się do podjęcia działań naprawczych. Co istotne na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji - w opinii respondentów - widoczne są deficyty związane z infrastrukturą przestrzenną umożliwiającą budowanie relacji społecznych przy równoczesnym zapotrzebowaniu na takie możliwości. Cała praca przygotowawcza, mimo wysokiego poziomu skomplikowania, przyczyniła się do wyłonienia w mieście tych obszarów, które realnie wymagały wsparcia rewitalizacyjnego.

Jak mieszkańcy oceniają proces rewitalizacji

Rewitalizacja to przede wszystkim ludzie i ich poczucie zaangażowania oraz zachodzącej w środowisku zmiany. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych poddawana jest weryfikacji poprzez pytanie kierowane do mieszkańców właśnie: jak oceniają realizację przedsięwzięć, które były najważniejsze do tej pory, co się udało, co się nie udało, jakie przeszkody się pojawiły, w jaki sposób realizacja przedsięwzięć wpłynęła na funkcjonowanie podobszarów rewitalizacji? Co zatem udało się poprzez rewitalizację osiągnąć w Mławie?

Kluczowe wydaje się być zdanie wypowiedziane przez jednego z respondentów, który deklaruje: „Remonty- remontami, bo nam bardziej chodziło, żeby w mieście ludzie chcieli mieszać, by było bezpieczeństwo, by ludzie o siebie dbali” – i to właśnie stanowi clou zachodzących w mieście procesów. Z zebranych wypowiedzi można wskazać kilka kluczowych działań, które odniosły największy pozytywny skutek:

1. komunikacja - „Udały się ciągi komunikacyjne, ścieżki” – w opinii respondentów bardzo ważną zmianą było stworzenie lub odbudowanie (przywrócenie tras) przestrzeni komunikacyjnych w mieście. Dzięki temu ludzie podjęli ponownie próbę włączenia się w rytm życia miasta.

2. miejsca spotkań - „Park wyszedł bardzo dobrze – powstała muszla koncertowa, jest „popówka” – dom, w którym mieszkał pop, zostało to zrewitalizowane i przeniesiono 2 wydziały UM, w tym USC. Powstało dużo skwerków pod okiem architektów i konserwatora zabytków. „To też efekt wizyt studyjnych, bo ustaliliśmy, że w Mławie musi być architekt miejski.” Deklaruje respondent. Były też problemy, bowiem: „część kwestii się nie udało głównie z powodu kupców – bo nie chcieli np. zamykania ulic (były petycje). Podobnie z ustawą krajobrazową – bo przedsiębiorcy to hamują. Sukcesem okazała się być inicjatywa również nawiązująca do tradycji handlowych miasta – tym sposobem odnowy doczekał się „PRL-owiec” – handlowiec wpisany do rejestru zabytków. „Też ciekawie to poszło” – podsumowuje respondent. Z wypowiedzi badanych wynika jednocześnie, że

z rewitalizacją łączą nie tylko działania wpisane wprost w program, ale także szersze zmiany jakie w międzyczasie zaszły w Mławie. Istotny jest dla nich efekt zmian. W mniejszym stopniu źródło ich finansowania, lub realizacja założeń wynikających z poszczególnych dokumentów.

3. poprawa standardów infrastruktury mieszkaniowej - w trakcie rozmów badani często odnosili się do zmian w obrębie infrastruktury mieszkaniowej. „Jeśli chodziło o GPR – mieliśmy świadomość, że są potrzebne i zostały zrealizowane (...) w poszczególnych budynkach kwestie powiązane z polityką mieszkaniową, samodzielne aktywności w obszarze poprawy warunków życia, upiększania, remontów, działań na rzecz swojego otoczenia”. W opinii respondentów związanych z samorządem działania dotyczące obszarów szeroko rozumianej interwencji socjalnej pod auspicjami jednostek formalnie za to odpowiedzialnych okazały się być sukcesem. Widoczne są zmiany w tkance mieszkaniowej, ale również widoczna była partycypacja samych beneficjentów, co wskazuje na sukces założeń rewitalizacyjnych w tym obszarze.

Trudności pojawiające się w trakcie realizacji założeń GPR

Wśród najważniejszych trudności, jakie zdaniem respondentów pojawiały się w ramach wdrażania założeń GPRMM, wskazywano m.in. na problem niezrozumienia przez partnerów rewitalizacji konceptu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Jak wskazywali badani „Problem z tym, co zgłaszały podmioty niezależne od JST – chyba nie zrozumiały istoty tego działania, liczyły chyba na środki i wsparcie JST, okazało się, że te podmioty nie posiadały zasobów, by to pociągnąć” – to częsty problem z realizacji założeń rewitalizacyjnych, nie tylko w Mławie. Inne priorytety mają bowiem podmioty sektora samorządowego, inne biznes. Znalezienie złotego środka sprowadza się najczęściej do preferencyjnych rozwiązań podatkowych czy opłat komunalnych umożliwiających wsparcie działań biznesowych. W praktyce jednak sektor biznesowy nie jest szczególnie zainteresowany angażowaniem się w programy rewitalizacji z uwagi na ich niską rentowność lub też inne priorytety w kalkulacji zysków i strat. W przypadku sektora NGO natomiast najczęściej problem stanowi stosunkowo niska samodzielność w zakresie pozyskiwania środków na działania. Oznacza to, że w większości podmioty NGO są chętne do działań na rzecz mieszkańców obszarów rewitalizowanych, ale w roli partnera JST – jako zleceniobiorca lub wsparcie w zakresie realizacji inicjatyw tzw. „miękkich”.

Ocena wizji i celów rewitalizacji, propozycje zmian

Respondentów biorących udział w badaniu zapytano także o ocenę realizacji wizji i celów rewitalizacji przyjętych w dokumencie. Z wypowiedzi wynika, iż to co zostało zrealizowane jest dowodem, iż program osiągnął zamierzone rezultaty – mimo, iż w wypowiedziach pojawiają się po raz kolejny przykłady działań spoza założeń GPRMM. Respondenci oprócz wyrażanego zadowolenia z

wprowadzanych zmian, proponowali także zmiany w obrębie realizacji założeń GPRMM. Znalazły się wśród nich między innymi propozycje takie jak:

1. Włączenie w działania przedsiębiorców i właścicieli obiektów prywatnych

Miasto posiada na swoim terenie obiekty, które mogą być kluczem do zainicjowania zmian włączających mieszkańców w korzystanie z tkanki miejskiej. Kwestią problematyczną jest jednak sprawa własności części z nich oraz pomysłu na ich readaptację. Jeden z respondentów wyjaśnia rzecz następująco: „próbowaliśmy zainteresować właścicieli ciekawych obiektów czy terenów, aby włączyli się w działania; większość z nich zgłosiła raczej hasło niż jakiś konkretny projekt – chyba liczyli, że rzuca hasło, a miasto pozyska na to pieniądze. Trochę przykre jest to, że sfera prywatna nie chce podjąć wysiłków i włączyć się w działania rewitalizacyjne. A szkoda – bo mogłoby coś z tego fajnego wyjść”. W wypowiedzi zaznacza się kilka ważnych kwestii dla skutecznej realizacji zadań rewitalizacyjnych na terenie obiektów prywatnych. Należy zwrócić uwagę, iż nastawienie właścicieli obiektów prywatnych zdaniem badanych cechuje:

- połowiczność: podmioty prywatne włączają się w proces planowania działań jedynie formalnie lub informacyjnie;
- asekuracja: zgłoszenie pomysłu sprowadza się raczej do ogólnego zarysu konceptu niż konkretnych standardów realizacji;
- dystans: pasywność w procesach rewitalizacji podmiotów spoza JST może wynikać z nieznamomości mechanizmów rządzących zarówno ustawą jak i aktami prawa miejscowego. Mieszkańcy nie czytają dokumentów strategicznych jednostek samorządu; programy rewitalizacji to zazwyczaj dość obszerne uchwały rady gminy wraz z załącznikami i całym zestawem odniesień prawnych pisane językiem biurokratyczno-urzędniczym. Sporadycznie mieszkańcy sięgają po tego typu źródła – z wyjątkiem kilku grup typu: studenci prawa administracyjnego czy ewaluatorzy działań gminy.

Potencjał obiektów prywatnych jest więc w opinii respondentów ważnym obszarem działań projektowych w przyszłości. Konieczne jest więc zrewidowanie strategii komunikacji i współpracy z sektorem biznesu i prywatnymi właścicielami obiektów na terenie miasta, które mają potencjał do wykorzystania w działaniach rewitalizacyjnych, a nie są zagospodarowane przez właścicieli.

2. Seniorzy

Poza przedsiębiorcami i szeroko rozumianymi przedstawicielami sektora biznesu, respondenci upatrują potrzeb związanych z szerszym włączeniem seniorów w działania mające na celu podniesienie solidarnej jedności społecznej. Dzieje się tak, ponieważ seniorów aktualnie widać wszędzie „są w parku, w domu kultury – nie wstydzą się. Inni czekają na przysłowiową gwiazdkę z nieba. Tu by należało coś

zrobić, jakoś ich wykorzystać”. Jest to zatem potencjał, który może nie tylko wesprzeć rewitalizację, ale także przyczynić się do poprawy kondycji psycho-fizycznej części mieszkańców, ze względu na ich włączenie społeczne.

3. Młodzież

Ważnym elementem przyszłych działań rewitalizacyjnych w opinii respondentów, jest młodzież, jej potencjał oraz zaangażowanie. Dlaczego to jest istotne z perspektywy rewitalizacji? „Mamy problem z zagospodarowaniem wolnego czasu młodzieży” – deklaruje rozmówca. Dla wszystkich jest oczywiste, iż to generuje samotność, wandalizm etc. Warto więc w opinii lokalnych ekspertów poprzez liderów środowiskowych uczyć innych wzorców, skupić się na pozytywnym motywowaniu. Nie świetlice socjoterapeutyczne, bo to nie zadziała. To nie może być tylko praca, to musi być entuzjasta. Warto pomóc, wskazać pasję, działania, etc. Jest cała gama działań, które są fascynujące dla młodzieży i stanowią możliwości do tworzenia pasji i innych relacji niż tylko destrukcyjne. Vide: kraje azjatyckie: wspólne działania w przestrzeni. Alternatywnie dla podstawy spędzania dziś wolnego czasu, czyli telewizor czy Internet.

4. Partycypacja

Respondenci wskazują na kwestie wspierania inicjatyw społecznych. Uważają, że to priorytet, bo obserwują „tragiczne zaangażowanie mieszkańców w cokolwiek”. Warto zauważyć również pewien mechanizm samopomocowy: jeden z respondentów diagnozuje: „Jest tylko jedna dzielnica (Wólka), gdzie jest wyraźna partycypacja” – warto zauważyć, że Wólka właśnie jest dzielnicą „po tamtej stronie torów” funkcjonująca z etykietą miejsca trudnego. Równocześnie widoczny jest właśnie tam wysoki poziom społecznego zaangażowania. Warto ten właśnie element przeanalizować i uchwycić mechanizmy, które powodują, że właśnie tych mieszkańców cechuje wysoki wskaźnik samoorganizacji.

5. NGO

W ramach rewitalizacji i przewidzianych działań można rozważyć utworzenie miejsca spotkań dla organizacji pozarządowych. Miejsce to mogłoby wzmocnić sektor pozarządowy, a także przyczynić się do rozszerzenia oferty świadczonej przez NGO w mieście.

W odniesieniu do dotychczasowych działań rewitalizacyjnych, respondenci wskazywali także, że upatrują konieczności w tworzeniu warunków do współpracy z lokalnym biznesem, podejmowaniu działań nastawionych na zatrzymanie w mieście osób młodych i dobrze wykształconych, a także wspieranie działań miękkich, które pozwolą na stopniowe wprowadzanie zmian społecznych.

6.2 Rewitalizacja Mławy z perspektywy kluczowych interesariuszy

Wykorzystane w rozdziale informacje, opracowane zostały w oparciu o dane pozyskane w trakcie warsztatów z kluczowymi interesariuszami procesu rewitalizacji oraz spacerów badawczych, uzupełnionych o wywiady z mieszkańcami. Zgromadzone informacje odnoszą się wprost do zmian zaobserwowanych na podobszarach rewitalizacji, dlatego struktura wypowiedzi podzielona została na opinie dotyczące każdego z 2 podobszarów rewitalizacji.

Podobszar 1 – Krajewo

Zdaniem uczestników badania, trudno jednoznacznie wypowiadać się na temat zmian jakie zaszły w okresie rewitalizacji na terenie podobszaru, ponieważ w zasadzie żaden z istotnych projektów nie został na tym terenie zrealizowany. Biorąc pod uwagę cały okres trwania rewitalizacji, niezależnie od oceny realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych mieszkańcy wskazywali, że w stosunku do lat ubiegłych, na obszarze rewitalizacji nastąpiła poprawa estetyki – uporządkowano teren nad jeziorem, przez co większa liczba mieszkańców dociera w jego okolice i chętniej korzysta z tej przestrzeni. Odnosząc się do funkcji terenu wskazywano, że „Jeździ się tam rowerem, chodzi na spacer. To miejsce aktywnego odpoczynku, choć nie jest to miejsce pierwszego wyboru dla mieszkańców”.

Podobnie teren określali kolejni rozmówcy wskazując, że „Tam jest ładna trasa rowerowa, miejsce na piknik. Można to na nowo zagospodarować, bo jest odwiedzane przez mieszkańców i rowerzystów. Brakuje jednak ławek, wiaty, monitoringu, który zabezpieczałby teren”. Innymi słowy rozmówcy podkreślali konieczność dalszych działań w obszarze rewitalizacji, ponieważ teren ten jest terenem potencjalnie bardzo atrakcyjnym z punktu widzenia mieszkańców i może realnie odpowiadać na potrzeby spędzania wolnego czasu, rekreacji i rozwijania dodatkowych usług na terenie Mławy. Przeszkodą w zakresie wdrażania zmian na podobszarze jest jednak to, iż teren jeziora objęty rewitalizacją, nie stanowi własności miasta, lecz Lasów Państwowych, z którymi współpraca zdaniem badanych jest zadaniem wymagającym i jak dotąd nie przyniosła oczekiwanych rezultatów.

Uczestnicy warsztatów podkreślali także, że objęcie podobszaru planami rewitalizacji to dobry pomysł, ponieważ w chwili, gdy miasto pozyskałoby grunty należące aktualnie do Lasów Państwowych, teren ten można byłoby wykorzystać na potrzeby budowy nowych osiedli dla osób młodych i przedsiębiorczych, które w chwili obecnej opuszczają miasto, ze względu na braki mieszkaniowe.

Konieczność kontynuacji działań rewitalizacyjnych na podobszarze pierwszym motywowano także poprzez podkreślanie walorów rekreacyjnych terenu objętego rewitalizacją, które może odpowiadać na potrzeby miasta w tym zakresie i przyczyniać się do poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców Mławy. W ramach nowych przedsięwzięć wskazywano między innymi na fakt utworzenia zagrody

żubrów (realizacja zakładana na 2023 r.), który znacznie ożywi ten obszar i zwiększy zainteresowanie mieszkańców i osób spoza miasta.

Ze względu na brak realnych zmian w podobszarze rewitalizacji, wynikających z zapisów GPRMM, nie dokonano oceny dotyczącej trwałości, efektywności czy skuteczności realizacji założeń.

Podobszar 2 – Śródmieście

W przypadku oceny zmian zachodzących w okresie realizacji założeń GPRMM na podobszarze rewitalizacji 2, obejmującym Śródmieście Mławy, respondenci w sposób jednoznaczny wskazywali na duże zmiany zachodzące na tym terenie na przestrzeni ostatnich lat. Odnosząc się do zmian w Śródmieściu, najczęściej wskazywano na duże przeobrażenia, jakie zaszły w przestrzeni **Parku Miejskiego**, w którym zrealizowano część kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W wypowiedziach uczestników warsztatów oraz mieszkańców, z którymi podejmowano dialog w trakcie spacerów badawczych wybrzmiewały głosy zbliżone do cytowanego „jeśli chodzi o śródmieście to nastąpiła duża zmiana. Park, który nie miał estrady, był zwykłym parkiem, nic się tam nie działo, towarzystwo było nieciekawe, park był zaniedbany. Aktualnie scena umożliwiła zagospodarowanie całego parku, wszystko się mocno zmieniło, kultury jest coraz więcej”.

Co prawda sama **scena w Parku Miejskim** to jedno z przedsięwzięć uzupełniających działania rewitalizacyjne, choć nie wpisanych w GPRMM. Jednakże scena ta dopełniła zmian w przestrzeni parkowej, dzięki czemu jak wskazują badani, wzrosło zaangażowanie różnych instytucji publicznych i niepublicznych, w realizację przedsięwzięć o charakterze rozrywkowym i kulturotwórczym. Z oferty tej korzystają zarówno miejskie szkoły, jak i poszczególne grupy mieszkańców. Aktualnie jak wskazują dalej respondenci, w przeciwieństwie do okresu przed rewitalizacją Parku, w tym miejscu „ciągle coś się dzieje. Park co tydzień oferuje imprezy, rozrywki, dzieje się bardzo dużo”. Jest to jeden z najbardziej oczekiwanych rezultatów zmian, jakie zaszły w mieście w ostatnich latach.

Oprócz sceny, badane osoby podkreślały także istotność rewitalizacji **Popówki** oraz **utworzenie Parku aktywności**. Zmiany te także określano jako „bardzo ważne”, „potrzebne”, „oczekiwane”. Podkreślano także, że „Popówka” to aktualnie jeden z niewielu obiektów publicznych w mieście, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Efekty zmian jakie zaszły w Śródmieściu za sprawą wymienionych przedsięwzięć zdaniem badanych najbardziej obserwowalne są w weekendy. „Wtedy jest w parku pełno ludzi, jest mnóstwo wydarzeń, nie ma odpoczynku od życia i wydarzeń miejskich. To zmieniło się bardzo na plus”. Park w ocenie

mieszkańców to miejsce atrakcyjne, z którego korzystają teraz wszyscy mławianie, to miejsce, które stało się wizytówką, miejscem rozpoznawalnym, przyciągającym osoby spoza miasta.

Kolejną grupę projektów rewitalizacyjnych, stanowiły **termomodernizacje**, które obejmowały dużą część przedsięwzięć wpisanych do GPRMM, a zlokalizowane tak w śródmieściu, jak i w pozostałych osiedlach wchodzących w obszar rewitalizacji. W opiniach badanych, projekty te podniosły jakość życia mieszkańców w kilku aspektach:

1. mieszkania w modernizowanych obiektach zostały włączone do sieci ciepłej, przez co w efekcie zdecydowanie poprawiła się jakość powietrza w ich pobliżu. Jak podkreślają badane osoby – mniej jest zgłoszeń palenia śmieciami. Sporo „kopciuchów” zostało zlikwidowanych.
2. za sprawą działań polegających na dostosowaniu obiektów termomodernizowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, poprawiono jakość życia konkretnej grupy mieszkańców, w dużym stopniu wyłączonych do tej pory z życia społecznego.
3. termomodernizacje sprawiły także, że w odczuciu mławian, miasto wygląda ładniej – poprawiła się estetyka obiektów i ich odbiór społeczny. Budynki te już nie szpecą..

W ramach rewitalizacji Śródmieścia Mławy, wskazywano także na zmiany wywołane projektem **Serce miasta**. Projekt ten w opiniach rozmówców wiele zmienił w wizualnej przestrzeni miasta, mimo, że koncentrował się wyłącznie na odświeżeniu fragmentu przestrzeni publicznej przy pawilonie handlowym. Przed realizacją projektu, przestrzeń przy pawilonie handlowym określana była jako nieprzyjemna, brzydka etc. Teraz zdaniem badanych przestrzeń ta co prawda jeszcze nie wpływa na wzrost integracji mieszkańców, ale jest zdecydowanie bardziej estetyczna, przyjazna i łatwiej się w jej obszarze przemieszczać. Kolejnym etapem zmian, oczekiwanym przez badanych, jest zagospodarowanie pawilonu handlowego, na potrzeby rozwoju usług i oferty gastronomicznej. Działanie to wymaga jednak rozszerzenia współpracy z aktualnymi właścicielami obiektu.

Napotkane trudności i dalsze potrzeby rewitalizacyjne

Z wypowiedzi respondentów jasno wynika, że wszystkie dotychczasowe zmiany podjęte w ramach realizacji założeń GPRMM, były bardzo potrzebne i oczekiwane. W odczuciu mieszkańców Śródmieście zaczęło tętnić życiem, obserwuje się więcej wydarzeń o charakterze społecznym, rozszerzyła się znacząco oferta kulturowo-rozrywkowa dedykowana mieszkańcom. Poprawie uległ także ogólny wygląd miasta. Zmiany te w mniejszym stopniu dotyczą podobszaru 1 i terenu jeziora, jednak mieszkańcy nadal upatrują szans, jakie może przynieść rewitalizacja tego terenu w przyszłości.

Wskazując na pojawiające się trudności w procesie rewitalizacji oraz dalsze potrzeby rewitalizacyjne, respondenci podkreślali kilka istotnych elementów. Wśród nich znalazły się:

1. Na obszarze rewitalizacji nadal jednak brakuje usług, restauracji, kawiarni. Tych miejsc przybywa, lecz nadal jest ich mniej niż oczekują tego mieszkańcy.
2. Wśród problemów Śródmieścia Mławy badani wymieniali problem starzenia się społeczności lokalnej, wynikający w dużej mierze z migracji osób młodych „Młodzi myślą o Warszawie, Gdańsku, ludzie stąd wyjeżdżają po maturach i nie chcą wracać. Młodzi potrzebują oferty jak w dużym mieście, a tu jej nie ma”. Problem ten w pewnym stopniu nawiązuje do pierwszego z wymienionych – niewystarczająco rozwiniętej oferty usług dla mieszkańców.
3. Trudność we włączeniu osób młodych w proces zmian w mieście „Tu brakuje młodych ludzi. Trudno ich włączyć, bo stąd często wyjeżdżają, albo uciekają w świat cyfrowy. Trudno dla nich zapewnić odpowiednią ofertę, bo sami jej nie określają”.
4. Rozwój usług i oferty gastronomicznej oraz potrzeby przedsiębiorców. Jak wskazywali uczestnicy spotkań warsztatowych, istnieje potencjalny konflikt między potrzebami mieszkańców dotyczących rozszerzenia oferty usługowo-gastronomicznej, wiążącej się z ograniczeniem ruchu wokół rynku, a oporem ze strony przedsiębiorców aktualnie prowadzących tam działalność. Jest to temat warty rozpatrzenia w kontekście dalszych przeobrażeń miasta i wypracowania kompromisu.
5. Problem odnawiania zabytków miejskich – zdaniem badanych, wielu z nich nie da się odnowić, ze względu na wymagania konserwatora i brak środków na ten cel. Istnieje także opór właścicieli części budynków zabytkowych, którzy nie dostrzegają potrzeby ich restaurowania. W efekcie miasto boryka się z niszczącą zabudową historyczną.

W opinii badanych osób, istnieje duże prawdopodobieństwo utrzymania trwałości zmian, jakie zaszły w mieście i obszarach objętych rewitalizacją w ostatnich latach. Dzieje się tak za sprawą dużej zmiany w świadomości społecznej, wzrostowi aspiracji i oczekiwań względem miasta, a także rosnącym zainteresowaniem udziału mieszkańców w realizowanych w mieście wydarzeniach.

7. Efekty działań rewitalizacyjnych – przykładowe zdjęcia

W przedmiotowym rozdziale zamieszczono przykładowe zdjęcia dokumentujące zrealizowane w ramach GPRMM przedsięwzięcia. Oprócz zdjęć zamieszczony został krótki opis osiągniętych efektów realizacji przeprowadzonych działań.

7.1. Projekt nr 4 Ciepłej taniej Graniczna 84/1

Realizacja przedsięwzięcia miała miejsce latach 2017-2018. Prace wykonane w ramach projektu obejmowały: doprowadzenie przyłącza gazowego do budynku, wykonanie wewnętrznej instalacji gazowej, wyposażenie lokali mieszkalnych w kuchnie gazowe i kotły dwufunkcyjne, wymianę wewnętrznej linii zasilającej budynek, usunięcie szkód powstałych w wyniku remontu, remont klatki schodowej.

Projekt swoimi działaniami objął budynek mieszkalny z 12 lokalami, w tym z 10 komunalnymi, w których zmieniono sposób ogrzewania z węglowego na gazowe i 2 własnościowe. Realizatorem projektu było Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Mławie. Wartość zadania: 171 669,00 zł

Rysunek 1 Budynek przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 2 Budynek po realizacji przedsięwzięcia

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

7.2. Projekt nr 5 Ciepłej taniej Graniczna 84/2

Realizacja przedsięwzięcia miała miejsce w latach 2017-2018 – wystąpiły opóźnienia względem harmonogramu realizacji przedsięwzięć GPRMM z przyczyn niezależnych od Urzędu Miasta oraz realizatora. Opóźnienie wyniknęło z nieterminowości wykonawcy przyłącza gazowego budynku. Prace wykonane w ramach projektu obejmowały: ocieplenie budynku płytami styropianowymi, wykonanie tynku cienkowarstwowego, wykonanie izolacji pionowej ścian fundamentowych w części niepodpiwniczonej budynku, wykonanie nowej opaski wokół budynku, poprowadzenie przyłącza gazowego do budynku, wykonanie wewnętrznej instalacji gazowej, wyposażenie lokali mieszkalnych w kuchnie gazowe i kotły dwufunkcyjne, wymianę wewnętrznej linii zasilającej budynku, usunięcie szkód powstałych w wyniku remontu.

Realizacja projektu wpłynęła na dwa wskaźniki tj.: „liczba budynków mieszkalnych, w których została wykonana termomodernizacja, w ogólnej liczbie tych budynków w zasobie mieszkaniowym gminy” oraz „liczba obiektów mieszkalnych, których estetyka poprawiła się”. Realizatorem projektu było Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Mławie. Wartość zadania: 261 641,99 zł

Rysunek 3 Budynek przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 4 Budynek po realizacji przedsięwzięcia

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

7.3. Projekt nr 14 Park aktywnych

Otwarcie nowopowstałego obiektu odbyło się dnia 12 października 2018 roku. Jest to największy z do tej pory powstałych placów zabaw w Mławie. Z przedsięwzięcia dzięki różnorodności powstałej infrastruktury skorzystają osoby w różnym wieku. Plac o łącznej powierzchni 1 186 m² mieści między innymi obiekty takie jak: linarium, siłownia z dziesięcioma urządzeniami sprawnościowymi, osiem urządzeń zabawowych dla dzieci młodszych, pięć ławek parkowych, tablice informacyjne – całość osadzona została na solidnej i bezpiecznej nawierzchni. W ramach realizacji projektu w celu podniesienia estetyki miejsca zostało wykonane 220 nasadzeń. Wykonawcą placu jest firma Novum ze Szczytna. Koszt inwestycji wyniósł 967 947,93 zł

Rysunek 5 Efekt realizacji projektu nr 14

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

7.4. Projekt nr 15 „Popówka”

Realizacja projektu „Popówka” zgodnie z założeniami przyczyniła się do poprawy warunków funkcjonalno-przestrzennych. Przedsięwzięcie obejmowało odnowienie dawnego domu prawosławnego, historycznie związanego z miejscowością. Celem inwestycji, który udało się osiągnąć inwestycji było m.in. udostępnienie obiektu mieszkańcom w postaci miejsca świadczenia usług użyteczności publicznej. Warto zaznaczyć, że jakość i wartość obiektu zabytkowego zostały podniesione w skutek realizacji projektu ze względu na podniesieni poziomu technicznego m.in. dostosowując go do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Rysunek 6 Obiekt przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 7 Obiekt po realizacji przedsięwzięcia

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

7.5. Projekt nr 19 Serce Miasta

Przedsięwzięcie miało na celu zwiększenie ilości zagospodarowanych przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji oraz poprawa ich estetyki. W efekcie podjętych działań powstała wielofunkcyjna przestrzeń ulokowana w centrum miasta, na terenie o znaczeniu historycznym i gospodarczym. Realizacja projektu obejmowała: wykonanie nowych nawierzchni, kanału wodnego z fontannami, przebudowę sieci wodno-kanalizacyjnej, nasadzenie roślin, wyposażenie w obiekty małej architektury.

Ostateczna wartość przedsięwzięcia to: 3 704 842,60 zł

Rysunek 8 Teren przed budynkiem przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 9 Teren przed budynkiem po realizacji przedsięwzięcia

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 10 Budynek Domu Handlowego przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

Rysunek 11 Budynek Domu Handlowego po realizacji przedsięwzięcia rok 2022

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

7.6. Przebudowa estrady w Parku Miejskim

Przedsięwzięcie nie jest projektem ujętym i realizowanym w ramach GPRMM, natomiast realizacja bezpośrednio przyczyniła się do poprawy jakości życia na obszarze rewitalizacji. Rezultat jaki został osiągnięty to odnowiony obiekt, zapewniający większe bezpieczeństwo i estetykę podczas plenerowych wydarzeń publicznych w mieście Mława. Realizacja obejmowała: remont zadaszenia sceny oraz estrady. Naprawę tynków i okładzin oraz nowopowstałą tablicę informacyjną.

Wartość końcowa przebudowy wyniosła: 196 094,44 zł

Rysunek 12 Estrada w Parku Miejskim w Mławie po przebudowie

Źródło: archiwum Urzędu Miasta w Mławie

8. Ocena realizacji celów GPR

8.1 Realizacja celów strategicznych

Celem głównym Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Mława na lata 2016-2025 jest „Wyprowadzenie ze stanu kryzysu obszaru rewitalizacji poprzez eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk”. Zgodnie z przeprowadzonymi analizami w okresie realizacji programu GPRMM w mieście Mława zauważalne są zachodzące zmiany dotyczące podniesienia poziomu technicznego obiektów, poprawy jakości życia mieszkańców, wzrostu poziomu przedsiębiorczości, czy poprawy warunków funkcjonalno-przestrzennych w obszarze rewitalizacji, między innymi w konsekwencji realizacji założeń GPRMM. Realizacja wyznaczonego celu głównego wciąż jest niemałym wyzwaniem dla Miasta, nie tyle z powodu nieodpowiedniej realizacji zadań GPRMM, co z faktu, iż eliminacja, czy ograniczenie negatywnych zjawisk występujących na obszarach rewitalizacji często wiążą się z systematycznością podejmowanych działań. Widoczna poprawa większości z wyznaczonych wskaźników dowodzi, iż działania podjęte w ramach realizacji celu głównego oraz szczegółowych celów strategicznych zostały adekwatnie dobrane.

Ocena celu głównego podjęta została także na podstawie analiz postępu realizacji wskaźników i postępu realizacji projektów rewitalizacyjnych. Pierwsza z analiz wskazuje na wzrost przyjętych mierników we wszystkich celach strategicznych. W rozdziale 12 Gminnego Programu Rewitalizacji pn. *„System monitorowania i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu”*, w tabeli nr 12.1. określonych zostało 19 mierników oraz 27 podporządkowanych im wskaźników. Tendencje spadkowe w sumie odnotowały 3 wskaźniki, w tym 2 przypisane do pierwszego celu strategicznego i 1 do drugiego celu, należy zwrócić uwagę, iż wykazujące regresję wskaźniki dotyczą różnych dziedzin (społeczna, demograficzna, gospodarcza). W jednym z mierników celu pierwszego dotyczącego zjawiska przemocy w rodzinie, mierzonego ilością niebieskich kart w odniesieniu do 100 mieszkańców nie zauważono znaczących zmian w latach 2016-2021, natomiast tendencja jednego ze wskaźników odnoszącego się do spadku liczby ludności w obszarze rewitalizacji w tym okresie była zmienna, nie można było jednoznacznie określić kierunku jego dążenia. Wyniki analizy postępu realizacji wskaźników, wskazują na ogólną poprawę sytuacji na obszarze rewitalizacji. Ocena realizacji celów GPRMM z punktu widzenia wyznaczonych wskaźników jest pozytywna, należy w dalszej perspektywie wziąć pod uwagę szczególnie te wskaźniki, w których nie nastąpiła poprawa w badanym okresie.

Na ocenę realizacji celu głównego szczególnie wpływa dokonana analiza realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Status zrealizowanych i zakończonych posiada na chwilę obecną 42% przedsięwzięć

tj. 10 z 24 założonych w programie rewitalizacji, 17% jest w trakcie realizacji, natomiast ilość projektów, które z różnych przyczyn np. finansowych, zostały wstrzymane lub całkowicie wycofane to 9 co daje 37% z wszystkich przedstawionych w GPRMM. Dwa z projektów dot. pomocy osobom niepełnosprawnym oraz w wieku senioralnym nie zostały zrealizowane w zakresie jaki został przedstawiony w GPRMM, natomiast w ich ramach w roku 2021 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przeprowadził inne programy na rzecz pomocy osobą z ww. grup.

Szczególną uwagę należy zwrócić na inwestycyjny charakter wszystkich, zrealizowanych do tej pory przedsięwzięć. Faktem jest, iż realizacja niektórych z nich w pewnym stopniu przyczyniła się do poprawy na obszarze rewitalizacji występujących zjawisk negatywnych o charakterze społecznym, natomiast w swoim zakresie rzeczowym wszystkie przedsięwzięcia miały inwestycyjną specyfikę. Taki sposób realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie będzie miał niestety prostego przełożenia na wprowadzanie zmian o charakterze społecznym. Jednocześnie zrealizowane przedsięwzięcia w dużym stopniu poprawiają infrastrukturę miejską, która jest na bieżąco uzupełniana działaniami instytucji publicznych, nakierowanych na dostarczanie oferty i usług społecznych i kulturalnych (przykładem tego typu działań jest utworzenie Dziennego Domu Seniora).

Cel strategiczny 1. Wsparcie w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz przeciwdziałanie kumulacji niekorzystnych zjawisk.

W ramach realizacji celu 1 przyjęto 5 kierunków działań, które skoncentrowane zostały na wsparciu grup wykluczonych, aktywizacji społecznej, zawodowej, przeciwdziałanie przestępczości i przemocy oraz polityce prorodzinnej i spowolnieniu depopulacji. Realizacja celu pierwszego z punktu widzenia realizacji wyznaczonych wskaźników znajduje się na dostatecznym poziomie. Należy zaznaczyć, iż w świetle wszystkich wyznaczonych wskaźników, te przypisane do celu pierwszego w ogólnej ocenie roku są najgorzej, w dwóch z nich zanotowano tendencję spadkową, w dwóch - nie nastąpiła zauważalna zmiana lub tendencja była zmienna. Oceniając realizację pierwszego celu strategicznego, należy wziąć pod uwagę fakt, iż zrealizowane do tej pory przedsięwzięcia miały charakter inwestycyjny, a nie miękki, co mogło mieć wpływ na wskaźniki realizacji celu. Z drugiej jednak strony w mieście realizowane są działania spoza przedsięwzięć przyjętych w GPR, które nakierowane są na rozszerzanie oferty działań społecznych, realizację wydarzeń i imprez o charakterze integracyjnym i pobudzających aktywność społeczną mieszkańców. W opiniach badanych osób, w mieście realizowanych jest wiele form wsparcia sprzyjających zmniejszeniu natężenia negatywnych czynników społecznych, choć nie są to działania stricte wynikające z GPRMM.

Cel strategiczny 2. Podniesienie poziomu aktywności gospodarczej w obszarze rewitalizacji.

Cel strategiczny nr 2 nastawiony jest działanie w kierunku zwiększenia aktywności gospodarczej poprzez promocję przedsiębiorców prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji oraz wzrost liczby prowadzonych działalności gospodarczych w obszarze rewitalizacji. W jeden z dwóch wyznaczonych wskaźników realizacji celu drugiego zauważono regresję. Natomiast drugi wskaźnik, który uległ poprawie prezentuje wzrost liczby podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą w obszarze rewitalizacji, w roku 2015 wartość ta wynosiła 12,11, a w roku 2021 – 15,41. Na uwagę zasługują podjęte działania o charakterze promocji przedsiębiorców, takie jak projekt 12 „Jarmark św. Wojciecha”, którego realizacja sprzyja aktywności gospodarczej poprzez uatrakcyjnienie obszaru rewitalizacji jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej. W opiniach osób biorących udział w badaniach jakościowych, trudność w realizacji celu 2 wynika między innymi z okresu pandemicznego, w trakcie którego wiele działań promocji przedsiębiorców nie mogło być realizowanych.

Cel strategiczny 3. Podniesienie jakości środowiska naturalnego.

Trzeci z celów strategicznych skoncentrowany jest na zmniejszeniu emisji zanieczyszczeń powietrza, podniesieniu poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców oraz dostępności do ekologicznych technologii. W oparciu o zgromadzony materiał można wskazać, iż realizacja celu 3 znajduje się na wysokim poziomie, czego podstawą są wartości wskaźników przypisanych do monitorowania postępów realizacji, w każdym z nich odnotowano poprawę. Na uwagę zasługują działania dotyczące podnoszenia poziomu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także nowe proekologiczne kierunki kształcenia w szkołach średnich, które przyczyniły się do wzrostu wykwalifikowanych specjalistów z dziedziny energii. Ocena realizacji 3 celu strategicznego jest zatem pozytywna. Do realizacji założeń celu 3 odnosili się także uczestnicy badań jakościowych. Potwierdzali oni duże zainteresowanie mieszkańców działaniami edukacyjnymi z zakresu ekologii, odpowiedzialnego palenia w piecach, czy odnawialnych źródeł energii. Respondenci zauważali istotne zainteresowanie mieszkańców tymi tematami, co wskazuje na konieczność kontynuowania działań w kolejnych latach.

Cel strategiczny 4. Poprawa warunków funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji

Realizacja celu strategicznego nr 4 nastawiona jest głównie na poprawę estetyki obszaru rewitalizacji oraz podniesienie dostępności przestrzeni publicznych poprzez wzrost liczby obiektów, których wygląd

zewnątrzny uległ poprawie, a także zagospodarowanie i uporządkowanie miejsc publicznych. Zdiagnozowana w GPRMM konieczność poprawy warunków funkcjonalno-przestrzennych jest sukcesywnie realizowana. Przeprowadzone zostały działania polegające na modernizacji i estetyzacji budynków mieszkalnych wielorodzinnych i terenów wokół nich oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych. Na uwagę zasługują takie projekty jak „Park Aktywnych” którego realizacja polegała między innymi na budowie placu zabaw i siłowni ogólnodostępnej na świeżym powietrzu, wykonaniu szaty roślinnej oraz projekt nr 15 „Popówka”, który skupiał się na poprawie prezencji i funkcjonalności budynku dawnego domu prawosławnego m.in. poprzez nową nawierzchnię dachu, elewacji czy dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Powołując się na powyższe oraz projekty takie jak „Serce Miasta” i „Ciepłej, taniej Płocka 11/13” realizację celu 4 można ocenić pozytywnie.

Cel strategiczny 5. Podniesienie poziomu technicznego obiektów i infrastruktury na obszarze rewitalizacji.

Cel strategiczny 5 nastawiony jest na podniesienie jakości, funkcjonalności i dostępności obiektów użyteczności publicznej, poprawę warunków mieszkaniowych, jakości energetycznej budynków i estetyki obiektów zabytkowych. Założenia celu 5 realizowane są przez działania takie jak modernizacja budynków użyteczności publicznej oraz dostosowanie ich do potrzeb osób niepełnosprawnych, termomodernizacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej czy modernizacja obiektów zabytkowych. Cel ten realizowany jest w najbardziej zauważalny sposób, a wszystkie badane wskaźniki odnotowały poprawę. Przykładami udanych realizacji są między innymi działania związane ze zmianą sposobu ogrzewania, doposażeniami i pracami remontowymi budynków mieszkalnych (np. projekt nr 4 Ciepłej taniej Graniczna 84/1, nr 5 Ciepłej taniej Graniczna 84/2). Oprócz wymienionych projektów, potwierdzeniem korzystnej realizacji przyjętych założeń są wskaźniki wzrastającej liczby zmodernizowanych obiektów zabytkowych czy liczby obiektów użyteczności publicznej i mieszkalnych, w których wykonano termomodernizację.

8.2 Ocena według przyjętych kryteriów ewaluacyjnych

Biorąc pod uwagę stan zaawansowania prac związanych z realizacją zapisów GPRMM należy wziąć pod uwagę, iż prowadzona ewaluacja, jest ewaluacją śródkresową. Poniżej przedstawiono ocenę procesu rewitalizacji w odniesieniu do kryteriów ewaluacyjnych wyznaczonych w metodologii – trafność, która sprowadzi się do oceny adekwatności prowadzonych działań w stosunku do potrzeb, wyzwań i potencjałów obszaru rewitalizacji oraz kryterium skuteczności - ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów GPRMM w kontekście sytuacji mieszkańców obszarów rewitalizacji.

Trafność

Pierwszym z przyjętych kryteriów ewaluacyjnych było kryterium trafności. Zgodnie ze zgromadzonymi danymi, podjęte dotychczas przedsięwzięcia napotkały na pozytywny odbiór. Pozytywnie ocenia się również założone kierunki działań, co pozwala stwierdzić, iż perspektywicznie należy zachować założone kierunki projektów rewitalizacyjnych. Ponadto przekonanie o trafności założeń GPRMM potwierdzają uczestnicy badań jakościowych, potwierdzający duże zainteresowanie oraz oddziaływanie i oczekiwanie społeczne zmianami jakie zaszły w obszarze rewitalizacji – w szczególności na terenie realizacji zadań w Śródmieściu Mławy – rewitalizacja przestrzeni publicznych, działania na rzecz oferty kulturalno-rozrywkowej (projekty zrealizowane w Parku Miejskim), estetyzacja przestrzeni publicznych (przestrzeń wokół pawilonu handlowego), czy poprawa jakości powietrza poprzez termomodernizację budynków.

Skuteczność

Kryterium skuteczności sprowadza się do odpowiedzi na pytanie czy osiągnięte rezultaty odpowiadają przyjętym założeniom? Z uwagi na śródkresowy charakter oceny trudno jednoznacznie określić czy osiągnięta zostanie pełnia założonych rezultatów. Należy jednak na podstawie zebranych danych (statystycznych, wyznaczonych wskaźników) stwierdzić, że zmiany zachodzące w obszarze rewitalizacji są zdecydowanie zauważalne. Wiele przedsięwzięć zostało w pełni lub częściowo zrealizowanych, ale na pełne efekty oraz ich ocenę należy jeszcze poczekać. Wartości wskaźnikowe dotyczące realizacji celów GPRMM świadczą o progresywnym charakterze efektów podjętych działań. Negatywne na skuteczność założeń GPRMM wpłynąć może jedynie porzucenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do dokumentu, przez podmioty prywatne. Znaczna część tych przedsięwzięć nie została do tej pory rozpoczęta i prawdopodobnie nie zostanie w terminie zrealizowana. Należy zatem rozważyć zasadność utrzymywania zapisów GPR odnoszących się do nierealizowanych przedsięwzięć, zgłoszonych przez partnerów rewitalizacji.

Efektywność

Kolejnym z przyjętych kryteriów ewaluacji, była efektywność, która zmierza do pozyskania informacji o tym, czy zakładane cele osiągnięto najniższym możliwym kosztem? Śródkresowy charakter ewaluacji powoduje, iż nie wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały już zrealizowane, a także nie sposób przewidzieć, czy w przewidzianym czasie realizacja GPRMM osiągnie pełny skutek. Jednakże na uwadze należy mieć fakt, iż przy planowaniu GPRMM uwzględniono możliwość finansowania przedsięwzięć z wielu równoległych źródeł finansowania, w tym regionalnych i krajowych środków europejskich, środków celowych będących w dyspozycji poszczególnych Ministerstw i in. Dzięki temu część przedsięwzięć miała otrzymać dofinansowanie ze środków zewnętrznych. Niestety,

zdecydowaną większość zrealizowano ze środków zabezpieczonych w budżecie miasta lub partnerów rewitalizacji, a także z kredytów i środków z programu Nasz Dom. Można zatem zakładać, że realizacja założeń GPRMM odbywała się przy utrzymaniu zasady optymalizacji wydatków, bez konieczności nadmiernego obciążania budżetu miasta.

Użyteczność/oddziaływanie

Kryterium użyteczności zmierza do uzyskania odpowiedzi na pytanie czy efekty programu są korzystne dla różnych grup odbiorców? W chwili realizacji badania ewaluacyjnego trudno o jednoznaczną odpowiedź na to pytanie, gdyż wiele z podjętych do tej pory przedsięwzięć rewitalizacyjnych, to przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym (projekty twarde), których efekt wpływu na odbiorców, mierzyć można będzie dopiero po dłuższym okresie czasu. Z wypowiedzi uczestników procesu badawczego wynika jednak, że miasto w sposób istotny się zmienia, a podjęte działania rewitalizacyjne dostarczają odpowiedzi na zdiagnozowane problemy. Przykładem mogą być przedsięwzięcia dotyczące modernizacji przestrzeni publicznych, w tym przestrzeni Parku Miejskiego, obiektów usytuowanych na jego terenie oraz w przestrzeni Śródmieścia. Zmiany te są zauważane przez mieszkańców i w sposób istotny zmieniają ofertę miasta, pod względem estetycznym, oferty kulturalno-rozrywkowej oraz możliwości prowadzenia działań dla ogółu mieszkańców (bez względu na płeć i wiek) obszaru rewitalizacji.

Trwałość

W odniesieniu do kryterium trwałości założeń GPRMM należy wskazać, iż znaczna część podjętych przedsięwzięć (w szczególności projektów „twardych”) albo została już zrealizowana, albo znajduje się na etapie realizacji, zatem istnieje duża szansa na to, iż ich efekty utrzymają się przez długi okres po zakończeniu realizacji założeń GPRMM. Jedynie projekty związane z aktywizacją mieszkańców, mogą być mniej trwałe, co wynika głównie z charakteru projektów społecznych. Duża część z nich w celu utrzymania oczekiwanej trwałości wymagała będzie kontynuacji w kolejnych latach. Istotne w tym zakresie jest także to, że w opiniach badanych osób, realizacja założeń Programu przyczyniła się do rozbudzenia oczekiwań mieszkańców w zakresie oferty społecznej, kulturalnej i rozrywkowej, a także potencjału instytucji publicznych i niepublicznych, realizujących powyższe działania. Można zatem przewidywać, iż działania te będą miały charakter długotrwały, także po zakończeniu realizacji GPRMM.

9. Wnioski i rekomendacje

W oparciu o przeprowadzone prace badawcze i analityczne, wypracowano katalog wniosków i rekomendacji, który z kolei można podzielić na wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji/wdrażania założeń GPR, uwag do konstrukcji dokumentu oraz podsumowania dotychczasowych efektów prac wraz z propozycjami na lata kolejne.

9.1 Wnioski z analizy statystycznej i dotychczasowego wdrażania GPR

1. Jednym z kluczowych problemów wpływających na monitorowanie wskaźników rewitalizacji, jest problem z dostępnością danych statystycznych, ich spójnością, aktualnością i sposobem agregacji. Zaproponowany w dokumencie system gromadzenia danych okazał się niepraktyczny, czasochłonny i skomplikowany. Na etapie tworzenia dokumentu zaproponowanych zostało aż 27 wskaźników monitorowania celów rewitalizacji, wskaźniki dotyczące monitorowania zmian zachodzących na obszarze rewitalizacji oraz wskaźniki dotyczące postępu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
2. Duża część z przyjętych wskaźników wykracza poza zakres danych agregowanych przez Urząd Miasta. Dlatego podejmując próbę zgromadzenia danych wskaźnikowych czy to do monitoringu rocznego, czy okresowego 3-letniego, pojawia się konieczność zwracania się o dane do instytucji, które nie zbierają systematycznie danych na temat zmian w obszarze rewitalizacji, przez co trudno jest w wielu miejscach o jednoznaczną ocenę efektów wdrażania przyjętych założeń. Dlatego sugeruje się modyfikacje i uproszczenie listy wskaźników objętych monitoringiem, w taki sposób, aby była to procedura prostsza i mniej czasochłonna, a także pozwalająca na jednoznaczną interpretację zachodzących zmian.
3. W Gminnym Programie Rewitalizacji wskazano 24 projekty podstawowe oraz 13 uzupełniających przedsięwzięć. Zgodnie z danymi na dzień 31 grudnia 2021 przystąpiono do realizacji 14 z zaplanowanych przedsięwzięć podstawowych, przy czym 10 zostało zakończonych, a 4 są w trakcie realizacji. Jednocześnie aż 9 z 24 projektów rewitalizacyjnych nie zostało rozpoczętych lub zostało wycofanych z realizacji, jednakże są to głównie projekty zgłoszone do realizacji przez podmioty prywatne.
4. Głównymi przyczynami nie podjęcia realizacji lub wycofania z realizacji projektów są problemy finansowe – trudność w zabezpieczeniu niezbędnych środków lub uzyskania dofinansowania.

W przypadku dwóch projektów, wstrzymanie rozpoczęcia realizacji nastąpiło w skutek braku komunikacji oraz informacji ze strony realizatora przedsięwzięcia.

5. Poziom wdrażania przyjętych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazuje, że dotychczasowe tempo prac nie niesie ryzyka wypełnienia zobowiązań przyjętych w dokumencie – przynajmniej po stronie przedsięwzięć zgłoszonych i realizowanych przez Miasto Mława. Inaczej temat ten wygląda w przypadku przedsięwzięć realizowanych przez pozostałe podmioty zgłaszające przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Prawdopodobnie część z nich nie zostanie zrealizowana. Sytuacja ta wskazuje na konieczność modyfikacji założeń przedsięwzięć rewitalizacyjnych przez Miasto Mława – wskazanie nowych przedsięwzięć do realizacji oraz wykreślenie, lub modyfikację przedsięwzięć zagrożonych niezrealizowaniem wskazanych przez partnerów rewitalizacji.
6. W zestawieniach dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, brakuje informacji na temat progresu w realizacji przedsięwzięć uzupełniających. Dane te nie są w ogóle agregowane, ze względu na brak sprawozdawczości ze strony podmiotów zewnętrznych względem Urzędu Miasta zgłaszających przedsięwzięcia. Należy rozważyć modyfikację listy przedsięwzięć uzupełniających.
7. Co istotne należy zwrócić uwagę na fakt, iż charakter zrealizowanych do tej pory przedsięwzięć rewitalizacyjnych, to przedsięwzięcia głównie inwestycyjne, a nie przedsięwzięcia społeczne. Co prawda realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych odpowiada potrzebom miasta i mieszkańców, o czym świadczą korzystne zmiany we wskaźnikach rewitalizacji i wypowiedzi uczestników badań, jednakże trudno jednoznacznie określić, w jaki sposób one mogą przyczyniać się do poprawy na obszarze rewitalizacji występujących zjawisk negatywnych o charakterze społecznym – wykluczenie, niepełnosprawność, niski poziom przedsiębiorczości etc. W razie aktualizacji dokumentu należy rozważyć przyjęcie dodatkowych przedsięwzięć o charakterze społecznym/pozainwestycyjnym.
8. Biorąc pod uwagę dane związane z monitorowaniem poziomu realizacji celów strategicznych można wskazać, że w większości badanych wskaźników związanych z monitorowaniem celów strategicznych, obserwowana jest poprawa wartości przyjętych zmiennych. Można zatem przyjąć, że poziom realizacji celów założeń GPRMM jest prawidłowy. O poprawie w zakresie przyjętych celów strategicznych, świadczą także wypowiedzi uczestników badań jakościowych i wypowiedzi mieszkańców. Jednocześnie w mieście nadal obserwowany jest problem związany z depopulacją i starzeniem się społeczności lokalnej, dotyczącym w szczególności obszarów rewitalizacji, co częściowo wynika z migracji osób młodych. Trend ten mimo podjętych działań rewitalizacyjnych, nie został wyhamowany.

9. W odniesieniu do przyjętych kryteriów ewaluacyjnych oraz wyników przeprowadzonych badań jakościowych można stwierdzić, że Gminny Program Rewitalizacji Miasta Mława prowadzony jest w sposób prawidłowy i odpowiada na społeczne oczekiwania. Jednocześnie należy wspomnieć o głównie inwestycyjnym charakterze podjętej interwencji, która zmienia głównie wizualne oblicze obszaru rewitalizacji, lecz nie wprowadza zmian w obrębie funkcjonowania lokalnej społeczności – ograniczona liczba realizowanych projektów społecznych.

9.2 Rekomendacje zmian w dokumencie GPR oraz procesie rewitalizacji w Mieście

1. **Aktualizacja dokumentu GPR** – biorąc pod uwagę poziom zaawansowania realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz osiągniętych wskaźników celów rewitalizacji, postuluje się aktualizację dokumentu GPRMM, z jednoczesnym wydłużeniem czasu realizacji jego założeń do roku 2030. Aktualizacja podyktowana jest przede wszystkim znaczącym zaawansowaniem stopnia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, za których realizację odpowiada bezpośrednio Miasto Mława. Należy także rozważyć zasadność utrzymywania w dokumencie zapisów dotyczących przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgłoszonych przez partnerów rewitalizacji, którzy zaniechali ich realizację.
2. **Aktualizacja dokumentu GPRMM, przy jednoczesnym utrzymaniu obszaru rewitalizacji** – jak wskazano powyżej, ze względu na poziom realizacji założeń GPRMM zaleca się aktualizację dokumentu, z jednoczesnym utrzymaniem zdelimitowanego obszaru rewitalizacji, ze względu na ograniczoną liczbę zrealizowanych na tym terenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz niepełną zmianę sytuacji społecznej obszaru. Ponadto w ramach zrealizowanych do tej pory przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zdecydowaną większość stanowią przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym. Konieczne będzie podjęcie działań o charakterze społecznym, które zminimalizują zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji.
3. **Szersze włączenie w działania rewitalizacyjne podmiotów publicznych** – ze względu na ograniczoną liczbę zrealizowanych przedsięwzięć o charakterze społecznym, postuluje się szersze włączenie instytucji publicznych (w tym Muzeum, Miejski Dom Kultury, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i.in.) w realizację założeń GPRMM. Działania tych instytucji mogą przynieść nie tylko poprawę sytuacji społecznej na obszarze objętym rewitalizacją, ale także uzupełnić i nadać treść zrealizowanym przedsięwzięciom inwestycyjnym.
4. **Uwzględnienie rewitalizacji przestrzeni publicznych w strategii rozwoju miasta** – działaniem to miałyby na celu wpisanie potrzeb rewitalizacyjnych w zapisy kluczowych dokumentów

strategicznych miasta, co podniosłoby rangę działań rewitalizacyjnych w mieście. Ponadto pozwoliłoby traktować rewitalizację zgodnie z duchem i literą ustawy o rewitalizacji, wprowadzając w mieście zmiany kompleksowe, nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych, w powiązaniu z ich przyczynami gospodarczymi, środowiskowymi, technicznymi i przestrzennie-funkcjonalnymi.

5. **Wprowadzenia rozwiązania systemowego w zakresie monitoringu wskaźników** - aktualna analiza ewaluacyjna wskazuje na mnogość wskaźników oraz bardzo duże trudności operacyjne związane z pozyskaniem danych wejściowych. Z ewaluacji wprost wynika, że prowadzenie monitoringu zgodnie z zapisami GPRMM wiąże się przede wszystkim z barierą pozyskiwalności danych dla podobszarów rewitalizacji, które statystycznie nie funkcjonują w praktyce agregowania danych przez samorząd lokalny. W związku z powyższym, jedynym realnym remedium na zwiększenie efektywności zbierania danych jest dokonanie zmiany systemowej w obrębie struktury samorządowej tzn. obligatoryjne zbieranie danych z uwzględnieniem na istniejące podobszary rewitalizacji w każdym obszarze działalności samorządu m.in. ewidencja ludności, działalność gospodarcza, planowanie przestrzenne etc. Istotne będzie także utworzenie wąskiego katalogu wskaźników przypisanych do celów, które umożliwią rzeczywiste monitorowanie zmian w rewitalizowanych obszarach.
6. **Aktywizacja Komitetu Rewitalizacji** - na etapie aktualizacji / zmiany GPRMM należy uaktywnić Komitet Rewitalizacji jako podmiot uczestniczący na wszystkich etapach prac rewitalizacyjnych. Istotne będzie także szersze włączenie interesariuszy rewitalizacji w proces zmian w mieście – w tym seniorów, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, ale także instytucje publiczne, młodzież i in. Pozwoli to na szerokie zaangażowanie potencjału tkwiącego w środowiskach społecznych, których współpraca może przyczynić się do poprawy efektów osiągniętych działań rewitalizacyjnych.

10. Spis tabel i rysunków

<i>Tabela 1</i> stopień realizacji projektów podstawowych w rozbiu na podobszary rewitalizacji	13
<i>Tabela 2</i> Dane dotyczące podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	15
<i>Tabela 3</i> Wskaźniki realizacji GPR według celów strategicznych	22
<i>Tabela 4</i> wskaźniki wskazane w delimitacji obszaru rewitalizacji	28
<i>Tabela 5</i> wskaźniki wskazane w delimitacji obszaru rewitalizacji	29
<i>Tabela 6</i> liczba mieszkańców oraz procentowy spadek liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji.	31
<i>Tabela 7</i> Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji z podziałem na płeć.	31
<i>Tabela 8</i> Liczba rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej	32
<i>Tabela 9</i> Liczba oferowanych działań wspierających kierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych.	32
<i>Tabela 10</i> Liczba osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych w obszarze rewitalizacji	33
<i>Tabela 11</i> Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji.	34
<i>Rysunek 1</i> Budynek przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016.....	45
<i>Rysunek 2</i> Budynek po realizacji przedsięwzięcia	46
<i>Rysunek 3</i> Budynek przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016.....	47
<i>Rysunek 4</i> Budynek po realizacji przedsięwzięcia.....	47
<i>Rysunek 5</i> Efekt realizacji projektu nr 14.....	48
<i>Rysunek 6</i> Obiekt przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016.....	49
<i>Rysunek 7</i> Obiekt po realizacji przedsięwzięcia	50
<i>Rysunek 8</i> Teren przed budynkiem przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016	51
<i>Rysunek 9</i> Teren przed budynkiem po realizacji przedsięwzięcia	51
<i>Rysunek 10</i> Budynek Domu Handlowego przed realizacją przedsięwzięcia rok 2016.....	52
<i>Rysunek 11</i> Budynek Domu Handlowego po realizacji przedsięwzięcia rok 2022	52
<i>Rysunek 12</i> Estrada w Parku Miejskim w Mławie po przebudowie.....	53